

KATALOG KATALOG

mednarodne filatelistične razstave
međunarodne filatelističke izložbe

**ZNAMKA/MARKA
SLOVENIJE IN/I SRBIJE**

Galerija Franceta Miheliča, Kašča
Škofja Loka,
21. 3.– 6. 4. 2025

Mednarodna filatelistična razstava
ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN/I SRBIJE
je posvečena

pomembnima slovanskima reformatorjema
slovenskega in srbskega jezika

Jerneju Kopitarju (1780–1844) in
Vuku Stefanoviću Karadžiću (1787–1864)
ter

njunemu strokovnemu druženju
v dunajski Dvorni knjižnici med leti 1813 in 1844.

Aa Bb Cc Čč Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Rr Ss Šš Tt Uu Vv Zz Žž
JERNEJ KOPITAR VUK S. KARADŽIĆ
Aa Bb Bb Гг Дд Ђђ Ее Жж Зз Ии Јј
Кк Лл Љљ Мм Нн Њњ Оо Пп Рр Сс
Тт Ћћ Уу Фф Хх Цц Чч Џџ Шш
4221 ŠKOFJA LOKA, 21. 3. 2025

Međunarodna filatelistička izložba
ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN/I SRBIJE
posvećena je

značajnim slovenskim reformatorima
slovenačkog i srpskog jezika

Jerneju Kopitaru (1780–1844) i
Vuku Stefanoviću Karadžiću (1787–1864)

i

njihovom profesionalnom druženju
u bečkoj Dvorskoj biblioteci između 1813. i 1844. godine.

Slika na naslovnici / Slika na naslovnoj strani

Škofjeloška veduta je fotografija Škofje Loke, posneta z dronom 25. maja 2024.
Objavljena je s posebnim dovoljenjem avtorja, profesionalnoga fotografa Andreja Tarfile,
za njeno enkratno uporabo, isključno za naslovnico tega kataloga.

/ Pogled na Škofju Loku je fotografija Škofje Loke snimljena dronom 25. maja 2024. godine.
Objavljuje se uz posebnu dozvolu autora, profesionalnog fotografa Andreja Tarfile,
za jednokratnu upotrebu, isključivo za naslovnico ovog kataloga.

Vsebina kataloga
/ Sadržaj kataloga

Uradna pokrovitelj razstave / Zvanični sponzori izložbe	4
Organizatorji razstave / Organizatori izložbe	4
Bojan Bračić: Lep pozdrav	5
Janez Cerkenik in Srečko Beričić: Jernej Kopitar in Vuk Stefanović Karadžić	6
Aleksandar Gatalica: Krenimo zajedno na put	8
Vladimir Milić: Uvodna reč	10
Aco Franc Šuštar: Sledi prijateljstva	11
Marko Jelić: Pozdravna reč	14
Borislav Livopoljac: Poštne znamke na temo pravoslavlja	16
Gregor Cerkenik: Razstavni prostor - Kašča v Škofji Loki	18
Seznam razstavljenih eksponatov / Spisak izloženih eksponata	22
Priložnostne izdaje / Prigodna izdanja	24
Zahvala / Zahvalnica	27
Jana Ozimek: Jernej Bartholomeus Kopitar	28
Jovan Veličković: Početak rada pošte u Beogradu 1840. godine	44
Miodrag R. Vuković / Vladimir Milić: Uvođenje maraka u Srbiji	49
Adam Sofronijević: Značaj filatelije u svetu veštačke inteligencije	53
Alojz Tomc in Gregor Cerkenik: Podobe Vuka Stefanovića Karadžića in Jerneja Kopitarja v filateliji in numizmatiki	56
Aleksandra Saša Nabergoj: Loški muzej Škofja Loka	62
Estera Cerar in Ajda Kozjek: Dolga pot do slovenskega muzeja pošte in telekomunikacij	65
Gregor Cerkenik: Obvezno pojasnilo o uporabi avtorskih grafičnih podlag	75

Opomba / Napomena

Vsi prispevki, prvotno napisani v cirilici, so bili, po sklepu izdajatelja kataloga
prepisani v latinico, s čimer je zagotovljena večja dostopnost in razumevanje vsebine
širšemu krogu bralcev, še posebej mlajšim generacijam.

/ Svi prilozi, prvobitno pisani cirilicom, odlukom izdavača kataloga
prepisani su na latinicu, čime je obezbeđena veća dostupnost i razumevanje sadržaja
širem krugu čitalaca, posebno mlađim generacijama.

Uradna pokrovitelj razstave / Zvanični sponzori izložbe

Veleposlaništvo Republike Srbije
v Republiki Sloveniji

/ Ambasada Republike Srbije
u Republici Sloveniji

Občina Škofja Loka
/ Opština Škofja Loka

Lep pozdrav

vsem obiskovalcem filatelistične razstave ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN/I SRBIJE v Škofji Loki, vsem razstavljavcem in pripravljalavcem te mednarodne razstave, pa tudi iskrene čestitke za opravljeno delo. Aktivnosti, ki jih je v zvezi z razstavo začelo Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka, je Filatelistična zveza Slovenije takoj z veseljem podprla, saj gre poleg drugega tudi za sodelovanje s Filatelistično zvezo Srbije, s katero že dolgo časa aktivno in prijateljsko sodelujemo. Najprej v nekdanji skupni državi, ko smo bili eni in drugi člani Filatelistične zveze Jugoslavije, soustanoviteljice regionalne filatelistične skupnosti *Balkanfila*, in smo se udeležili prve razstave leta 1965 v Varni.

Razstave so se potem vrstile vsako drugo leto v različnih državah članicah, do razstave v Bacau leta 1991, po kateri so te skupne manifestacije zaradi ekonomskih in političnih razlogov prenehale. Po nekajletnem zastoju so se nove države Balkanskega polotoka ponovno zbrale in obnovile sodelovanje, ki se je aktivno začelo z razstavo leta 2007 v Carigradu. Pri procesu obnove te regionalne povezave filatelystov sta imeli pomembno vlogo tako slovenska kot srbska filatelistična zveza in njuni člani.

Zvezi sodelujeta tudi bilateralno, saj njune članke povezuje interes za raziskovanje dela skupne poštne zgodovine kot tudi vključevanje v sodobne trende na področju skupnega konjička. Tokrat sta se nacionalni filatelistični zvezi povezali v prav posebnem projektu, ki osvetljuje delovanje dveh velikih mož, tako enega kot drugega naroda.

Razstava, ki je ob tem nastala, je nekoliko specifična in na prvi pogled neuravnotežena. Toda v bistvu gre za dopolnjevanje. Slovenski zbiralci so se osredotočili na tematski prikaz življenja in dela omenjenih jezikoslovcev in njunih sodobnikov ter jezikovnih ustvarjalcev nasploh, medtem ko so srbski kolegi svoj prikaz usmerili na zgodovinski prikaz pošte in njenega delovanja v času, ki je blizu omenjenim velikim možem.

Kakorkoli, prepričan sem, da bodo obiskovalci razstave našli v vsem razstavljenem obilo zanimivih in poučnih spoznanj in uživali tudi ob priložnostnih izdajah, ki so ob tem nastale.

Bojan Bračič
predsednik
Filatelistične zveze Slovenije

Organizatorji razstave / Organizatori izložbe

Filatelistično
društvo
Lovro Košir
Škofja Loka

/ Filatelističko
društvo
Lovro Košir
Škofja Loka

Filatelistična
zveza
Slovenije

/ Filatelistički
savez
Slovenije

Veleposlaništvo
Republike Srbije
v Republiki
Sloveniji

/ Ambasada
Republike Srbije
u Republici
Sloveniji

Zveza
filatelystov
Srbije

/ Savez
filatelista
Srbije

Jernej Kopitar in Vuk Stefanović Karadžić

Oba sta bila pomembna jezikoslovca. Spoznala sta se leta 1813 na Dunaju. Nekateri viri omenjajo gostilno Pri belem volku, drugi pa dunajsko cesarsko Dvorno knjižnico. Vse do smrti Jerneja Kopitarja leta 1844 na Dunaju, sta bila s Karadžićem neločljiva prijatelja. Celo več, Kopitar je Karadžića navdušil za reformo srbskega jezika, ki je sprva povzročila nemalo slabe volje, zlasti pri takratnih voditeljih Srbske pravoslavne cerkve, srbskih izobražencih in celo pri knezu Milošu, kot najvišji avtoriteti v takratni Kneževini Srbiji.

Bila sta zelo pragmatična, ker sta na osnovi zbranega ljudskega gradiva (pripovedk, pravljic, ljudskih pregovorov, pesmi, itd.) ugotovila, kako se med seboj pogovarjajo preprosti ljudje, zato je bilo potrebno samo še ta pogovorni jezik na papirju označiti z znaki oziroma črkami, skratka z abecedo - azbukou. Vuk je obstoječi abecedi dodal nove znake za glasove: »ć«, »đ«, »lj«, »nj« in »dž«. Za glas »j« je uporabil »j« iz latinice. Vse navedeno je obrazložil v prvi slovnici srbskega jezika z mottom: *»Piši kao što govoriš, čitaj kako je napisano.«* Sestavil je tudi slovar srbskega jezika. Veliko dela pri tej jezikovni reformi srbsčine, je bilo pravzaprav Kopitarjevega, toda Kopitar se s tem ni posebej izpostavljala, zlasti še zato, ker je Vuku pomagal ne le kot mentor, ampak tudi kot mecena. Prav prijetno se bere Vukova anekdota na kritiko srbskega književnika Jovana Svetića - Hadžića, kateremu je delala največje težave črka »j« ki jo je Vuk vzel iz latinice. Velikemu književniku je nekoč dejal: *»Jovane, če ne bi jaz prevzel iz latinice črke »j«, bi bil ti danes ne Jovan, temveč le Ovan.«*

Ob 200-letnici izida slovarja srbskega jezika (2018) je Srbija izdala poštno znamko. Na edini vinjeti v polah devetih znamk sta bila upodobljena Kopitar in Karadžić.

To veliko prijateljstvo Karadžića in Kopitarja, ki se je začelo pred več kot 200 leti, je bilo povod, da se je Veleposlaništvo republike Srbije v Sloveniji odločilo, da se ga obeleži z mednarodno filatelistično razstavo nekje na podežlju Slovenije in ne v Ljubljani. Prvi sekretar srbske ambasade v Ljubljani, Aleksandar Gatalica, znani srbski jezikoslovec in književnik, je vzpostavil prve stike z našim filatelističnim društvom že meseca julija 2024. Na prvem sestanku v hotelu Lonca v Škofji Loki smo člani našega društva, Filatelistične zveze Slovenije in srbskega veleposlaništva v Ljubljani, postavili smernice projekta razstave in priložnostnih izdaj (katalog razstave, spominska pisemska ovojnica, maksimum karta, osebni poštni znamki in priložnostni poštni žig).

Že na začetku zastavljenega projekta smo naleteli na nepremostljivo oviro, to je ustrezen prostor za filatelistično razstavo. V Sokolskem domu v Škofji Loki je imel Zavod 973 že vse zasedeno, prav tako Loški muzej na loškem gradu. Zato smo iskali rešitev v Tavčarjevem dvorcu Visoko, kjer so nas lepo sprejeli, vendar smo morali sodelovanje kasneje, zaradi nadaljevanja rekonstrukcije pristave dvorca s strani Občine Gorenja Vas – Poljane, odpovedati.

Iz zagate nas je rešil župan Občine Škofja Loka, Tine Radinja, ki nam je z veseljem ponudil prostor v Kašči v Škofji Loki. Ob Veleposlaništvu Republike Srbije v Republiki Sloveniji je prevzel tudi sopokroviteljstvo nad razstavo, pri kateri aktivno sodelujeta še Filatelistična zveza Slovenije in Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka. V projekt so vključeni tudi Pošta Slovenije, Muzej pošte in telekomunikacij, Tehniški muzej Slovenije in Loški muzej Škofja Loka. Na srbski strani pa v tem projektu sodelujejo: Savez filatelista Srbije, JP Pošta Srbije, PPT Muzej Srbije in podjetje Srbijamarka, v okviru Pošte Srbije, ki izdaja srbske poštne znamke, Srbska pravoslavna cerkev v Ljubljani ter Univerzitetna knjižnica Univerze Svetozar Marković v Beogradu.

Na razstavi, ki obsega 96 razstavnih vitrin, sodeluje 16 filatelystov (9 iz Srbije in 7 iz Slovenije) z 18 filatelističnimi eksponati na teme iz slovenske in srbske književnosti, poštne zgodovine Srbije in Slovenije ter pravoslavja. Odprtje razstave bo v petek, 21. 3. 2025, ob 18. uri v Galeriji Franceta Miheliča v Kašči, Trg mesta Freising v Škofji Loki. Razstava bo na ogled od 21. marca do 6. aprila 2025, vsak dan med 12. in 17. uro, razen ob ponedeljkih.

Koordinacijo projektnih akcij med predstavniki Slovenije in Srbije je prevzelo naše filatelistično društvo, ki je kljub 14 deležnikom, ki so sodelovali pri tem projektu, z nekaj napora, kar uspešno dokončalo vse zastavljene cilje. V prvi vrsti pa je za nas filateliste pomembno, da na razstavi, ki je del širšega projekta z naslovom *Mesec Republike Srbije v Republiki Sloveniji 2025*, lahko primerjamo svoje filatelistične eksponate s tistimi iz Srbije, obiskovalcem razstave pa omogočimo ogled izvrstnih, malokdaj videnih filatelističnih eksponatov, tako slovenskih kot srbskih razstavljavcev.

Janez Cerkvenik in Srečko Beričić,
Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka

Krenimo zajedno na put Marka/Znamka Slovenije in/i Srbije Škofja Loka

Ambasada Republike Srbije u Republici Sloveniji ponosna je što već tri godine organizuje Mesece srpske kulture u Sloveniji. Ove 2025. godine organizujemo četvrtu manifestaciju koja, osim kulturnih događaja nudi i one manifestacije koje se nalaze na sredokračić između privrede i kulture, te je bilo nužno da festival preraste i ponese ime: *Mesec Republike Srbije u Republici Sloveniji*.

Ovogodišnji *Mesec Republike Srbije u Republici Sloveniji* odvija se pod sloganom »Započnite putovanje u Srbiju«. Srbija nudi osam putovanja iz oblasti kulture: u teatar, na koncert, na izložbu slika Milene Pavlović Barili u Ajdovščinu i akvarela njenog kraljevskog visočanstva princeze Jelisavete Karađorđević u Ljubljani ... Osim drugih poziva, Srbija slovenačku javnost poziva i na jedno sasvim posebno putovanje: u svet poštanskih marki Srbije i Slovenije.

Ovo je po svemu posebno putovanje, jer će se posetioći izložbe u Galeriji Franca Miheliča u Škofjoj Loki kroz marke susresti sa istorijom Srbije i Slovenije od kraja 19. veka do kraja 20. stoleća. U okviru tih godina pogledaće marke zanimljivih tematika kakve su: istorija pravoslavlja, istorija slovenačke umetnosti, istorija Bosne i Hercegovine u tursko vreme i nakon aneksije Austrougarske, vojna cenzorska marka u Novom Sadu tokom Drugog svetskog rata, poštanska železnička marka Slovenije i mnogim drugima.

Susret devet filatelista iz Srbije i sedam iz Slovenije zato smatramo dragocnim ne samo u diplomatskom ili kulturnom smislu, već pre svega po ljudskoj i humanoj dimenziji.

Aleksandar Gatalica
prvi savetnik
Ambasada Republike Srbije u Republici Sloveniji

EXPO 2027 BELGRADE SERBIA

VELEPOSLANIŠTVO REPUBLIKE SRBIJE U REPUBLICI SLOVENIJI

MESEC SRBIJE V SLOVENIJI 2025

PRICHITE POTOVANJE PO SRBIJI

PARTNERJI

- MINISTARSTVO KULTURE R. SRBIJE
- MINISTARSTVO RUĐARSTVA I ENERGETIKE R. SRBIJE
- SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVENA OPŠTINA LJUBLJANA
- OPĆINA AJDOVŠČINA
- FONDACIJA MILENIN DOM GALERIJA M. P. BARILLI
- LOKARJEVA GALERIJA
- ZRC SAZU
- MESTNA KNJIZNICA LJUBLJANA
- STRAWBERRY ENERGY
- BOTANIČKA BAŠTA JEJREMOVAC
- MK GROUP
- SAVEZ FILATELISTA SRBIJE
- FILATELISTIČNA ZVEZA SLOVENIJE
- MARJAN SIMČIĆ DOMEIN
- MINITEATER MINI TEATER
- FOND UMETNOST BEZ GRANICA

ZNANSTVENI ZBOR: DANILO KIS, 90. OBLETNICA ROJSTVA
28. februar 2025 ob 10. uri
SAZU, Prešernova dvorana, Novi trg 4, Ljubljana
1. marec 2025 ob 10. uri
Slovenska knjižnica, Kletna dvorana, Einspielerjeva 1, Ljubljana

JELISAVETIN ALBUM RAZSTAVA AKVARELOV: PRINCESA JELISAVETA KARADORĐEVIĆ
17. marec - 27. marec 2025
Otvoritev 17. marca ob 18. uri
Parohijski dom, Prešernova cesta 35, Ljubljana
(V sodelovanju z društvom „Umetnost brez meja“)

SOLO MILE KONCERT: MILE ĐURĐEVIĆ ŽOJAN, električna harmonika
19. marec 2025 ob 19.30. uri
Kazina Jazz Klub, Kongresni trg 1, Ljubljana

RAZSTAVA IN PROMOCIJA POLITIKIN ZABAVNIK DEL NAŠE IN VAŠE MLADOSTI
4. marec 2025 ob 19. uri
Parohijski dom, Prešernova cesta 35, Ljubljana

RAZSTAVA: ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN SRBIJE
21. marec - 6. april 2025
Otvoritev 21. marca ob 18. uri
Galerija Franca Miheliča, Spodnji trg 1, Škofja Loka
(V sodelovanju s Filatelističnim društvom Srbije in Slovenije, in Poštama Srbije in Slovenije)

SVEČANA OTVORITEV MESECA SRBIJE V SLOVENIJI RAZSTAVA SLIK: MILENA PAVLOVIĆ BARILLI
10. februar - 1. marec 2025
Otvoritev 10. februarja ob 18. uri
Lokarjeva Galerija, Prešernova ulica 15, Ajdovščina

GLEDALIŠKA PREDSTAVA SANJE O MILENI
6. marec 2025 ob 18. uri
Mini teatar, Križevniška ulica 1, Ljubljana

TOČKA SREČANJA: MAKETA SVETOVNE RAZSTAVE EXPO 2027 V BEOGRADU
7. maj 2025 ob 16. uri
Mestna hiša Ljubljana, Mestni trg 1

TOČKA SREČANJA: HOTEL ZA ČEBELE OPRAŠEVALKE
25. marec 2025 ob 15. uri
Botanični vrt, Izanska cesta 15, Ljubljana
(V sodelovanju s Fundacijo MK grupe in Botaničnim vrtom iz Beograda)

Ovogodišnji poster Ambasade Republike Srbije u Republici Sloveniji.

Uvodna reč

Savezu filatelista Srbije pripala je posebna čast da bude deo manifestacije *Mesec Republike Srbije u Republici Sloveniji 2025* i prateće filatelističke izložbe, koja predstavlja još jedan most saradnje između naših zemalja, ali i filatelističkih saveza.

Filatelija je mnogo više od sakupljanja poštanskih maraka - ona je čuvar istorije i nemi svedok vremena. Poštanske marke, pisma i dopisne karte beleže sudbine naroda, značajne ličnosti i ključne istorijske događaje. Srbija i Slovenija dele decenije zajedničke istorije, a kroz filateliju ta priča dobija svoj poseban izraz.

Naši filatelistički savezi već niz decenija neguju blisku saradnju, a poslednjih godina je ona posebno intenzivirana kroz regionalnu organizaciju BALKANFILA. Ova izložba svedoči o misiji filatelije da gradi kulturne mostove, podstiče interkulturalni dijalog i predstavlja našu bogatu kulturnu baštinu široj javnosti. Filatelističke izložbe čine da filatelističke zbirke putem javnog prikazivanja široj javnosti postanu kulturno dobro. One nas podsećaju na značaj tradicije, a istovremeno otvaraju vrata za nove oblike saradnje i zajedničke projekte.

Siguran sam da će posetioци uživati u raznovrsnosti prikazanih filatelističkih kolekcija iz Srbije i Slovenije, otkriti zanimljive istorijske detalje i upoznati nove aspekte kulture naših zemalja. Neka ova izložba bude inspiracija za ideje i dalju saradnju u svetu filatelije.

Srdačan pozdrav,

Vladimir Milić
predsednik
Saveza filatelista Srbije

Nove redovne poštanske marke Srbije iz 2024. godine (EXPO BG) koje promovišu Međunarodnu specijalizovanu izložbu EXPO 2027, čiji će domaćin biti Beograd.

Sledi prijateljstva

Jernej Kopitar, rojen 21. avgusta 1780 v vasi Repnje v občini Vodice, je bil izjemen jezikoslovec in literat, katerega delo še vedno odmeva v slovenskem in širšem kulturnem prostoru. Kot soustanovitelj znanstvene slavistike in evropsko priznani jezikoslovec je imel ključno vlogo pri razvoju slovenskega jezika. Kopitar je napisal prvo slovensko znanstveno slovnico in bil dolgoletni dvorni cenzor ter eden najvplivnejših jezikoslovcev v Avstrijskem cesarstvu. Kljub pomembnemu položaju je v srcu ostal ponosen Slovenec, globoko povezan s svojimi koreninami v Repnjah. Njegovo delo je postavilo temelje sodobnemu knjižnemu jeziku, kar je imelo dolgoročen vpliv na slovensko jezikoslovje in kulturo.

Kopitarjev vpliv na prenovu kranjskega knjižnega jezika in poenotenje slovenskega jezika je bil ključen, vendar pogosto spregledan. Želel je nadomestiti germanizme z novimi izrazi in prenoviti slovnično strukturo, saj je verjel, da je izobraževanje možno le v maternem jeziku. S tem pristopom je pomembno prispeval k razvoju slovenščine kot sredstvu izobraževanja in kulturne identitete. Kopitar je prvič opisal Brižinske spomenike, napisal prvo sodobno slovnico slovenskega jezika in si prizadeval slovenščino postaviti ob bok drugim evropskim jezikom, kar je spodbudilo širše raziskovanje slovanske kulturne dediščine. Prav tako je utrdil poimenovanje »Slovenci«, ki ga je prvi uporabil Primož Trubar: »Lubi' Slovenci, brati in pisati slovensko« leta 1550.

Kopitar je s svojim delom postavil temelje za razvoj slovenske jezikovne, kulturne in znanstvene dediščine, ki še vedno odmeva. Njegov vpliv ni oblikoval le zgodovine slovenskega jezika, temveč tudi zgodovino številnih narodov. S svojim intelektualnim vplivom je stkal tesne stike z nekaterimi najbolj slovitimi misleci srednjeevropskega časa. Njegovo prijateljstvo z Vukom Karadžićem, ki je prav tako ključno prispeval k oblikovanju narodnih jezikov in identitet, ostaja živ spomin in dediščina, ki še danes oblikuje našo sedanost.

Prijateljstvo med Jernejem Kopitarjem in Vukom Karadžićem sega v 19. stoletje, ko sta bila ključna reformatorka pri razvoju slovenskega in srbskega knjižnega jezika. Medtem ko je Kopitar osmišljal slovenski knjižni jezik, je Karadžić oblikoval srbski standardni jezik. Poleg tega je Kopitar pomembno prispeval k razvoju srbskega jezika. Skupaj s Karadžićem sta izdala prvi veliki Srbsko-nemško-latinski slovar, kar je bil mejnik za srbski narod. Čeprav Kopitar ni bil uradno omenjen kot soavtor, je bil v svoji skromnosti ponosen na svoj prispevek k širjenju in uveljavljanju slovanskih jezikov v Evropi.

Srečala sta se leta 1813, ko je Karadžić postal Kopitarjev varovanec. S Kopitarjevo podporo, tudi finančno, je Karadžić utemeljil sodobni srbski knjižni jezik, ki je temeljil na govoru srbskega ljudstva, saj so Srbi pred tem uporabljali mešanico ruščine, stare cerkvene slovanske in ljudskega jezika. Njuno prijateljstvo ni temeljilo le na strokovnem sodelovanju, temveč tudi na globokem osebnem prijateljstvu. Karadžić je občudoval Kopitarjevo raziskovalno natančnost in zavezanost razvoju knjižnega jezika, kar je imelo močan vpliv tudi na njegovo lastno delo. Povezanost med njima je segala v znanstveno in kulturno področje, kjer sta izmenjavala ideje, ki so oblikovale slovansko jezikoslovje. Sodelovanje med njima je imelo dolgoročen vpliv na širši kulturni prostor, vključno s Slovenijo, Srbijo in območjem Vodice ter okolice, kjer sta njuni ideji vplivali na oblikovanje narodnostne zavesti in kulturne identitete v tem delu Evrope.

Ni naključje, da se v Vodica, kjer je Jernej Kopitar preživel svoje otroštvo, še danes ohranja njegova zapuščina. Kopitar ostaja osrednja osebnost v kulturnem življenju tega kraja, ki s ponosom neguje spomin na njegove izjemne dosežke in vpliv. Njegova rojstna hiša v Repnjah še vedno stoji, vendar je trenutno zaprta za javnost, na njej pa je postavljena spominska plošča. Občina Vodice skrbi za ohranjanje njegovega spomina skozi občinsko glasilo *Kopitarjev glas*, osrednji prostor v obci-

Rojstna hiša Jerneja Kopitarja (1780–1844) s spominsko ploščo v Repnjah pri Vodica (arhiv občine Vodice).

ni pa nosi ime *Kopitarjev trg*. V Vodica potekajo *Kopitarjevi dnevi*, pomembna kulturna prireditve, ki vključuje sodelovanje vseh lokalnih društev. S temi prizadevanji ohranjamo kulturno dediščino in častimo spomin na Jerneja Kopitarja. Za tiste, ki želijo izvedeti več o njegovem življenju in delu, so na voljo različni viri, kot je zbornik občine Vodice *Dediščina ljudi in krajev* (2020), kjer so poleg informacij o občini Vodice in Kopitarjevih dnevih, tudi zgodbe o prijateljstvu z Vukom Karadžićem in spletna stran občine Vodice (www.obcina.si), ki ponuja celovit vpogled v življenje in delo tega izjemnega slovenskega jezikoslovca.

V Strategiji razvoja kulture v ljubljanski urbani regiji 2023–2027 smo predlagali vključitev *Jezikoslovnega centra Jerneja Kopitarja* – jezikoslovec Jernej Kopitar živi že 240 let. Z izgradnjo *Jezikoslovnega centra Jerneja Kopitarja* bo večje zanimanje za kulturo v občini in regiji, vključno z različnimi generacijami. V centru bodo prostori za knjižnico, spominsko sobo, izobraževalnico, kulturno dvorano, kulturna društva, godbo Vodice ter mlade in starejše obiskovalce. Načrtujemo tudi krepitev medobčinskih, med regijskih in mednarodnih partnerstev

Spomenik Jerneju Kopitarju v ljubljanskem spominskem parku Navje (arhiv občine Vodice).

z mesti, kjer je Kopitar deloval, med drugim tudi z Republiko Srbijo. Cilj projekta je predstaviti dediščino in jezik kot temelj za prihodnost, s poudarkom na prenosu znanja na mlajše generacije.

Posmrtni ostanki so bili po njegovi smrti na Dunaju leta 1844 preneseni v ljubljanski spominski park Navje, kjer se ob dnevu državnosti ali občinskem prazniku župan občine Vodice Aco Franc Šuštar vsako leto pokloni njegovemu spominu. Leta 2021 je bilo na Dunaju postavljeno obeležje v spomin Jerneju Kopitarju. Ob 170. obletnici njegove smrti smo v Repnjah obeležili dogodek s proslavo in odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši. Oktobra 2022 je potekal posvet o Kopitarjevem delu in pomenu. V Beogradu je bil leta 2022 postavljen spomenik Jerneju Kopitarju, ki simbolizira globoko prijateljstvo in kulturno sodelovanje med Kopitarjem in Karadžićem. Vodičani si želimo, da bomo nekoč pridobili Kopitarjev originalni portret, ki naj bi bil izgubljen nekje v Beogradu ter postavili spomenik na Kopitarjevem trgu v Vodica.

Prijateljstvo med Jernejem Kopitarjem in Vukom Stefanovićem Karadžićem ni le oblikovalo temelje slovenskega in srbskega knjižnega jezika, temveč je postavilo pomemben most med narodoma, ki še danes ohranja svojo vrednost. Njuno sodelovanje je pomemben kulturni dosežek, ki simbolizira trdne vezi, spletene skozi ohranjanje narodove identitete z jezikom, literaturo in pesništvom. Delo, ki sta ga začela, še vedno odmeva v sodobni slavistiki in jezikoslovju. Njuna zapuščina nas še danes opominja na pomen povezovanja, sodelovanja in spoštovanja kulturne dediščine, ki prežema vsakdanje življenje.

Hvaležni smo Filatelističnemu društvu Lovro Košir Škofja Loka za povabilo, da smo lahko del prireditve *Mesec Republike Srbije v Republiki Sloveniji 2025* in mednarodne filatelistične razstave *Znamka/Marka Slovenije in/i Srbije*, ki je organizirana v počastitev strokovnega sodelovanja dveh velikih reformatorjev slovanskega jezika in slovnice – Vuka Stefanovića Karadžića in Jerneja Kopitarja, ter obeležitve 200-letnice izdaje *Male srbske slovnice*. Ponosni smo, da lahko predstavimo pomen naše kulturne ikone ter krepimo mednarodne korenine in utrjujemo sledi prijateljstva. Prepričani smo, da bodo tudi priložnostne filatelistične izdaje dale dodaten pečat temu pomembnemu dogodku.

Aco Franc Šuštar
župan
Občine Vodice

Pozdravna reč

U ime PTT muzeja u Beogradu, upućujem srdačne čestitke inicijatorima i organizatorima manifestacije *Mesec Republike Srbije u Republici Sloveniji 2025*, u okviru koje će biti organizovana i međunarodna filatelistička izložba, u Kašči/Žitnici (Galerija Franca Miheliča) u Škofjoj Loki, koja je u sastavu Loškog muzeja Škofja Loka.

Čast nam je što je PTT muzej, kao deo Pošte Srbije pozvan da bude jedan od učesnika ove manifestacije, da predstavi i svoju dugu tradiciju, i filateliju, ali i Srbiju. Naše učešće ne bi bilo u punom kapacitetu, da nam kolege iz sektora »Srbijamarke« nisu omogućile da se pripremi jednovitrinski izložak »Pravoslavlje« (16 strana, formata A4), gde su predstavljene odabrane prigodne i redovne poštanske marke, kao i koverte prvog dana, koje mi u muzeju sa pažnjom čuvamo.

Na jednovitrinskom izložku predstavljene su važne godišnjice, ličnosti i spomenici vere i kulture, srpski običaji: 900 godina od rođenja Stefana Nemanje, rodonačelnika dinastije Nemanjić, 800 godina manastira Mileševa, 600 godina od krunisanja Stefana prvovenčanog za kralja, 800 godina od autokefalnosti srpske crkve, 175 godina od početka izgradnje Saborne crkve svetog arhangela Mihaila u Beogradu, 100 godina od rođenja patrijarha srpskog Pavla, Božić, Vaskrs (Uskrs), srpski manastiri na listi kulturne baštine UNESCO-a, srpska sakralna arhitektura, ali i izdanje povodom 23. Svetskog kongresa vizantologa.

Takođe, pripremili smo i nekoliko motiva sa izdanjem 100 godina PTT muzeja, iz 2023. godine, gde smo želeli da, još jednom, podsetimo na dugo trajanje našeg muzeja kao čuvara poštansko-telegrafsko-telefonske tradicije, i na izuzetno vredne eksponate, koji predstavljaju ne samo srpsku i jugoslovensku, već i evropsku i svetsku baštinu.

Raduje nas ova saradnja, s obzirom na to da Slovenija i Srbija neguju odnose punog poštovanja i uzvažavanja, i ova manifestacija je samo još jedan biser na ogrlici višedecenijske saradnje, još iz vremena kada smo živeli u Jugoslaviji. PTT muzej, kao čuvar PTT tradicije, baštini i bogatu zbirku poštanskih žigova sa teritorije Slovenije u okviru Jugoslavije, i to brižno čuva u svom fondu za buduće generacije.

Pošta je bila i ostala vest, glasnik i snažna veza među ljudima. Tako i ova filatelistička izložba predstavlja još jedno podsećanje na značaj i pošte i filatelije među narodima. Želeći da ova manifestacija postane tradicionalna i osnova za unapređenje kulturne saradnje dve zemlje, upućujem srdačne pozdrave i želje za uspeh.

Marko D. Jelić
rukovodilac
JP Pošta Srbije

Jednovitrinski izložak »Pravoslavlje«

Poštna znamka na temo pravoslavja

(iz zbirk dr. Janeza Cerkvenika in PPT muzeja Srbije, JP Pošta Srbije)

V galeriji Franceta Miheliča v Škofji Loki bomo imeli priložnost v okviru prireditve *Mesec Republike Srbije v Republiki Sloveniji 2025* doživeti edinstveno filatelistično izkušnjo na mednarodni filatelistični razstavi *Znamka/Marka Slovenije in/i Srbije*, ki nas bo popeljala skozi zgodovino Srbije in Slovenije od 11. do konca 20. stoletja. Obiskovalci bodo s pomočjo poštnih znamk spoznali pomembne zgodovinske in kulturne dogodke obeh držav ter se hkrati seznanili s pravoslavljem skozi pogled filatelistov Srbije in Slovenije.

Ta razstava ni zgolj filatelistična, ampak tudi globoko teološka in zgodovinska pripoved o veri, ki je skozi stoletja oblikovala identiteto enega naroda. Poštna znamka, posvečena pravoslavnim srbskim samostanom in svetnikom, pripoveduje zgodbo o trajnosti in moči pravoslavja, o njegovi vlogi pri ohranjanju duhovne in kulturne dediščine ter o njegovem pomenu v zgodovinskih in teoloških kontekstih. Z vsako znamko bodo obiskovalci imeli priložnost doživeti ne le umetniško vrednost, temveč tudi duhovno težo simbolov, ki ohranjajo spomine na ključne trenutke zgodovine Srbske pravoslavne cerkve.

Filatelistična razstava v Škofji Loki ponuja edinstven vpogled v zgodovino Srbije in Slovenije skozi prizmo poštnih znamk, s posebnim poudarkom na pomembni vlogi Srbske pravoslavne cerkve v tem obdobju. S pomočjo znamk, ki prikazujejo srbske pravoslavne samostane in svetnike, bodo obiskovalci spoznali bogato tradicijo pravoslavja, ki je ključnega pomena za zgodovinski, kulturni in duhovni razvoj srbskega naroda.

Veliko znamk prikazuje samostane, kot so Hilandar, Studenica in Žiča, katerih obletnice so bile obeležene z natisi, ki slavijo njihovo zgodovinsko in duhovno vlogo. Poleg tega znamke, posvečene velikima srbskima svetnikoma, kot sta Sveti Sava in Sveti vladika Nikolaj, po vsem svetu kažejo na pomen njihove vloge pri ohranjanju pravoslavne vere, kulture in narodne identitete.

Vsaka od teh znamk predstavlja posebno simboliko. Izdane ob jubilejih ali posebnih obletnicah pripovedujejo zgodbe o svetnikih, samostanih, težkih časih in velikih zmagah duhovnosti. Skozi njih bodo obiskovalci lahko začutili duhovno moč in povezanost Srbske pravoslavne cerkve z narodnim in kulturnim izročilom.

*SPC – Srbska pravoslavna cerkev Sv. Cirila in Metoda v Ljubljani
pred katero stoji doprnski kip Vuka Stefanovića Karadžića (1787–1864)
in notranjost cerkve (foto: Gregor Cerkvenik, 2024).*

Izjemno pomembno je, da so pravoslavne poštna znamka del te razstave, saj skozi njih ohranjamo ne samo filatelistično dediščino, ampak tudi globok teološki in kulturni pomen pravoslavne vere. Te znamke niso zgolj vsakdanje poštno gradivo, temveč so umetniška dela, ki pripovedujejo zgodbe o zgodovinskih dogodkih, svetnikih in srbskih pravoslavnihi samostanih ter ohranjajo spomine na pomembne dogodke v zgodovini Srbske pravoslavne cerkve.

Z razstavo bomo omogočili obiskovalcem, da doživijo in spoznajo globoko simboliko poštnih znamk, katerih pomen sega daleč preko njihove vloge preproste poštna vrednosti. Ekspонат *Pravoslavje* je dragocen vir za razumevanje in ohranjanje verskih, kulturnih in zgodovinskih vrednot pravoslavne skupnosti ter pomemben prispevek k ohranjanju in prenašanju pravoslavne kulture in duhovnosti na nove generacije.

Borislav Livopoljac
starešina
SPC – Srbske pravoslavne cerkve
Sv. Cirila in Metoda v Ljubljani

Razstavni prostor - Kašča v Škofji Loki

Škofja Loka (nemško: Bischoflack) je srednjeveško mesto in hkrati tudi ime istoimenske občine, ki leži v severozahodnem delu današnje Republike Slovenije, EU, JZ od Kranja in SZ od Ljubljane, z okoli 12.000 prebivalci v samem mestu, oziroma z okoli 20.000 prebivalci z okoliškimi naselji.

Škofja Loka je bila srednjeveška fevdna dedna posest freisinške škofije iz Freisinga na Bavarskem, ki jo je ustanovil škof Abraham (957–993/94), prvi upravitelj in zemljiški gospod Loškega gospostva leta 973 (njegov doprski kip, del akademskega kiparja Metoda Modica, stoji od leta 2023 v Aleji škofov v Stari Loki), v čigar obredniku so bili najdeni Brižinski spomeniki, ki so najstarejši znani ohranjeni zapisi v slovenščini in hkrati najstarejši latinični zapis v katerem koli slovanskem jeziku. Škof Abraham je znal s spretno politiko pridobiti naklonjenost nemškega cesarja Otona II., ki je z dvema zaporednima darilnima listinama iste leta bogato obdaril freisinško škofijo s prostranim ozemljem na tleh Kranjske krajine. Škofja Loka, katere mestno jedro je staro več kot 1050 let, je eno najbolj pristno ohranjenih srednjeveških mest v Evropi. Leta 1987 je bilo mesto razglašeno za kulturni spomenik državne pomena.

Spominski ovitek FD Škofja Loka z osebno znamko in priložnostnim poštnim žigom ob 1050. obletnici Škofje Loke, ki jo je leta 973 ustanovil škof Abraham.

Loško gospostvo je bilo vse od nastanka (kot trg je Škofja Loka prvič omenjena leta 1248, leta 1274 pa kot mesto) do leta 1803 del freisinške posesti, ko je bila Škofja Loka priključena Habsburžanom kot del avstrijske Vojvodine Kranjske. Gospostvo je v imenu freisinškega škofa upravljal glavar, ki je imel svoj sedež na Loškem gradu. V imenu zemljiškega gospoda je izvajal tudi sodno oblast, ki jo je škofom leta 1257 izročil oglejski patriarh Gregor Montelonški (1200–1269). Leta 1274 je Otokar II. Přemysl (1230–1278) Loškemu gospostvu poveril tudi deželno sodstvo. V 14. stoletju so mesto obdali z mogočnim mestnim obzidjem. Leta 1447 je mesto zavzel in požgal celjski vojvoda Jan Vitovec. Leta 1476 so Škofjo Loko napadli Turki, leta 1511 pa je Škofjo Loko in okolico prizadel hud rušilni potres.

V strateško pomembnem mestu ob sotočju dveh rek: Poljanske in Selške Sore ter dveh dolin in treh pogorij, je leta 1721 nastal *Škofjeloški pasijon*/Škofja Loka Passion Play, prvo slovensko dramsko besedilo, katerega avtor je kapucinski pater in pridigar Romuald Štandreški, s krstnim imenom Lovrenc Marušič (1676–1748). Tristo let pozneje so ulice v starem mestnem jedru Škofje Loke še vedno originalna odrska kulisa za uprizoritve pasijonskih iger. Izjemna predstava je vpisana na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine vsega človeštva.

Znamenitost škofjeloškega grba je »Zamorec«. Po legendi se je eden od freisinških zemljiških gospodov, škof Abraham, peljal v Poljansko dolino, medtem pa ga je napadel medved. Zamorec, ki je bil škofov podložnik, se medveda ni zbal in ga je ubil s puščico in s tem rešil življenje svojemu gospodu. V zahvalo mu je škof obljubil, »da ga bo naredil slavnega, in da ga bodo pomnili še mnogi rodovi«. Zamorec s krono je postal simbol freisinške škofije in posledično tudi mesta Škofja Loka.

Ob 1000-letnici Škofje Loke je SFR Jugoslavija leta 1973 izdala priložnostno poštno znamko s podobo srednjeveškega mesta v 17. stoletju po bakrorezu slovenskega polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja (iz zbirke Filatelističnega krožka OŠ Škofja Loka – Mesto).

Srednjeveška kašča ali žitnica, ki se nahaja na Spodnjem trgu v Škofji Loki, je ena najbolj častitljivih in gospodarsko pomembnih zgradb v mestu. Poleg utrjenega gradu je bila kašča najpomembnejše poslopje zemljiških gospodov, saj so v njej shranjevali vse naturalne dajatve kmetov – podložnikov v obliki prejetih davščin, predvsem žita in sira. Kašča je bila v srednjem veku vse do sredine 18. stoletja neposredni del obrambnega obzidja Škofje Loke, njen vzhodni del pa je bil vključen v obrambni stolp, kar je lepo vidno na starih vedutah Škofje Loke.

*Letalski posnetek Škofje Loke (foto: Jošt Gantar, slovenia.info)
z dodano risbo Kašče (skofjaloka.si). Njeno lego v prostoru označuje rdeča puščica.*

Tlorisna zasnova je pravokotna, postavljena v smeri: vzhod – zahod. Zidana je v kamnu in neometana. Obsega štiri etaže: klet, pritličje, prvo in drugo nadstropje ter podstrešje. Osnovna namembnost stavbe (skladiščenje) je opredeljena že z načinom gradnje zahodnega dela, ki jo v spodnjih treh etažah predstavljajo dvoranski prostori s kamnitimi stebri. V prvotni obliki je stala že pred potresom 26. marca 1511. Po ukazu freisinškega škofa Filipa/Philipp, renskega palatinskega grofa (1498–1541) je bila v letih 1511–1513 temeljito obnovljena, kar dokazuje tudi poznogotska, renesančno oblikovana reliefna plošča s škofovim grbom na južni fasadi kašče, ki jo je izdelal kamnosek Jakob Schnitzer.

*Plošča freisinškega škofa Filipa
po obnovi Kašče leta 1513
(sl.m.wikipedia.org).*

Kaščo je upravljal poseben škofov uradnik - kaščar, ki je moral vsako leto ob prazniku sv. Jurija podati obračun, ki je obsegal vse prihodke in izdatke. Kaščar, kakor tudi njegova pomočnika: ključar in kletar, so bili neposredno odgovorni freisinškemu zemljiškemu gospodu za letno kolobarjenje oskrbovanja in čim boljše prodajo naravnih produktov.

Loško gospostvo so na začetku 16. stoletja prizadele razne nevšečnosti. Te so bile natančno opisane v 51 heksametrov dolgi pesmi, napisani v latinščini na steno kapele Sv. Trojice na Mestnem trgu 27 v Škofji loki (zgradba starega župnišča v Škofji Loki). Kapelo je dal zgraditi

bogat in vplivni loški meščan Volbenk Schwarz leta 1513 (na pročelju stavbe je vzdana in še danes vidna njegova plošča), leta 1517 pa jo je posvetil oglejskemu patriarhu podrejeni škof Daniel de Rubeis.

Kašča je bila nazadnje obnovljena leta 1989. Danes se v njej nahaja stalna umetniška galerija zapuščine likovnih del akademskega slikarja Franceta Miheliča (1907–1998), s katero upravlja Loški muzej Škofja Loka, v kleti pa se nahaja zasebna gostilna s pivnico in vinoteko.

Ob občinskem prazniku Občine Škofja Loka leta 2024 je bil trg ob južni strani kašče preimenovan v Trg mesta Freising kot znak dobrega prijateljstva in medsebojnega zgledega sodelovanja, ki temelji na več kot dvajsetletni zgodovini pobratenja med mestoma Škofja Loka in Freising. Prav tako je v mestu Freising ena od ulic že nekaj let poimenovana po Škofji Loki.

Viri in literatura:

- dr. Pavle Blaznik: Škofja Loka in Loško gospostvo (973–1803), Muzejsko društvo Škofja Loka, 1973;
- dr. Janez Cerkenik ob 1050-letnici Škofje Loke; priložnostno filatelistično pismo FD Lovro Košir Škofja Loka, filatelistična razstava v Sokolskem domu v Škofji Loki, 13.–27. 11. 2023;
- Škofja Loka, mesto v Sloveniji; Wikipedija: www.sl.m.wikipedia.org;
- France Golob: Bratje Rupert, Filip in Henrik (III.), renski palatinski grofi, freisinški škofi in loški cerkveni gospodarji; In: Loški razgledi št. 51, leto 2004, stran: 65–78;
- prof. France Planina: Znamenitosti Škofje Loke, Loški razgledi, št. 11, leto 1955, MDL Škofja Loka;
- dr. France Štukelj: Knjiga hiš v Škofji Loki II, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka, Gradivo in razprave, 1984;
- Primož Simoniti: Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti od srede XVI. stoletja; Ljubljana, 1979;
- Christian Fichtinger: Lexikon Heilige und Päpste, Salzburg, 1984;
- Modest Erbežnik in Dušan Kramberger: Obnova kašče v Škofji Loki, Spodnji trg 1, Škofja Loka, 1989;
- Občina Škofja Loka: Trg mesta Freising, 24. 6. 2024; uradna spletna stran občine na spletu: www.skofjaloka.si;
- osebni arhiv

Gregor Cerkenik
Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka

Seznam razstavljenih eksponatov / Spisak izloženih eksponata

Št. / Br. Naslov / Naziv eksponata
vitrine Razstavljač / Izlagač Društvo, klub, zveza / savez Država

Kašča / Žitnica, I. nadstropje / I. sprat

01-20 **V luči slovenske književnosti od Brižinskih spomenikov do danes**
Janez Cerkmvenik FD Lovro Košir Škofja Loka Slovenija

Kašča v Škofji Loki (td-skofjaloka.si) z razstavnim prostorom v I. in II. nadstropju
/ Žitnica u Škofjoj Loki (td-skofjaloka.si) sa izložbenim prostorom na I. i II. spratu

Kašča / Žitnica, II. nadstropje / II. sprat

21-28 **Serbia 1880–1920**
Vladimir Milić Srpsko filatelističko društvo Srbija

29-33 **Yugoslavia definite issues from 1986**
Svetislav D. Jelić Srpsko filatelističko društvo Srbija

34-37 **Post ambulance na slovenskih železniških progah**
Bojan Šesek FD Lovro Košir Škofja Loka Slovenija

38 **Pošanski promet u Petrovaradinu i Novom Sadom 1850–1871**
Ivan Tangl Srpsko filatelističko društvo Srbija

39 **Military censorship marks in Ujvidek/Novi Sad during the WWI**
Ivan Tangl Srpsko filatelističko društvo Srbija

Št. / Br. Naslov / Naziv eksponata
vitrine Razstavljač / Izlagač Društvo, klub, zveza / savez Država

40-47 **Bosnia and Herzegovina 1826–1918 (The Cancellations Study)**
Zoran Stepanović Srpski filatelistički klub Srbija

48-52 **General classification and types of postcards of the »Golden Age« in the collection of Herceg Novi and its surroundings**
Vladimir Popović Savez filatelista Srbije Srbija

53-57 **Orebić on postcards**
Uglješa Stefanović Srpsko filatelističko društvo Srbija

58-62 **They Left their mark**
Željko Popović Udruženje filatelista Apatin Srbija

63-70 **Stationery of Serbia types and usage 1873–1900**
Nikola Ljubičić Srpski filatelistički klub Srbija

71-72 **Božič v Kotljah**
Jože Keber KFD - Koroško filatelistično društvo Slovenija

73-75 **Growing with Books**
Darja Šesek FD Lovro Košir Škofja Loka Slovenija

76-79 **Pisave**
Primož Čebulj FD Lovro Košir Škofja Loka Slovenija

80-82 **Slovenska književnost**
Andro Alujevič FD Ljubljana Slovenija

83-88 **Umetnost**
Tone Simončič FD Ljubljana Slovenija

89-91 **Pravoslavje**
Janez Cerkmvenik FD Lovro Košir Škofja Loka Slovenija

92 **Pravoslavlje**
PTT muzej Srbije/JP Pošta Srbije/Srbijamarka, Beograd Srbija

93-96 **Korošice in Korošci smo zmerom za mušter bili**
Jože Keber KFD - Koroško filatelistično društvo Slovenija

Priložnostne izdaje / Prigodna izdanja

Zunanja stran ovitka s sliko osebne znamke, ki jo je izdala Pošta Srbije, v katerega bodo vstavljene izdane osebne znamke obeh pošt. Besedilo o prijateljstvu in gospodarskem sodelovanju med Srbijo in Slovenijo je natisnjeno v srbskem, slovenskem in angleškem jeziku.

/ Spoljšanja strana korica sa slikom personalizovane marke Pošte Srbije, u koje će biti ubačene izdate personalizovane marke obe pošte. Tekst o prijateljstvu i ekonomskoj saradnji Srbije i Slovenije štampan je na srpskom, slovenačkom i engleskom jeziku.

Vabilo na odprtje razstave je bilo oblikovano tako, da tretja in četrta stran tvorita ilustrirano dopisnico, ki jo je mogoče odtrgati in uporabiti.

Spominska ovojnica z natisnjanim povzetkom dolgoletnega strokovnega sodelovanja Jerneja Kopitarja in Vuka Stefanovića Karadžića na hrbtni strani.

Enako besedilo v cirilici je na vložnem listu v ovojnici.

/ Spomen koverta sa štampanim rezimeom dugogodišnje profesionalne saradnje Jerneja Kopitara i Vuka Stefanovića Karadžića na poleđini.

Isti tekst na cirilici nalazi se na priloženom listu u koverti.

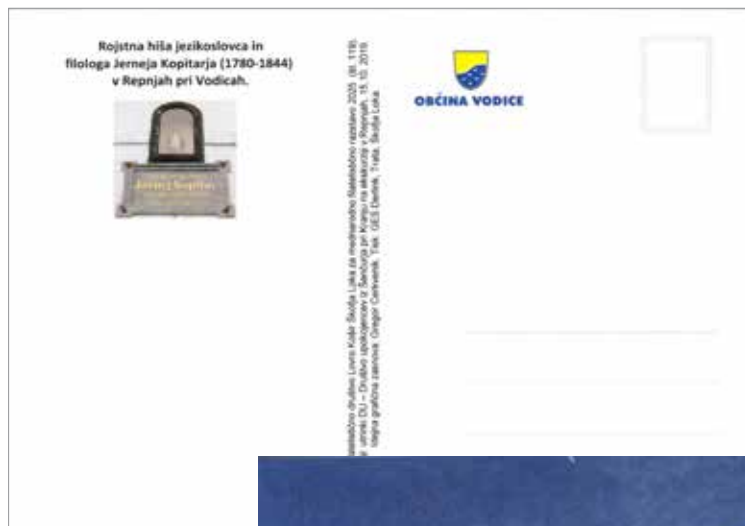
Osebni znamki A in B in priložnostni poštni žig Pošte Slovenije ob odprtju mednarodne filatelistične razstave v Škofji Loki 21. marca 2025.

/ Personalizovane marke A i B i prigodni poštanski žig Pošte Slovenije za otvaranje međunarodne filatelističke izložbe u Škofjoj Loki 21. marta 2025.

/ Pozivnica za otvaranje izložbe osmišljena je tako da treća i četvrta stranica čine ilustrirano dopisnicu, koja se može otkinuti i koristiti.

/ FD Lovro Košir Škofja Loka izdalo je i razglednicu, koja će biti osnova za izradu maksimum karte (MC) 21. marta 2025. godine, sa personalizovanom markom i otiskom dnevnog žiga pošte 1217 Vodice, koja je najbliža rodnom mestu Jerneja Kopitara.

*/ Poledina
razglednice sa slikom
spomen-ploče
Jerneju Kopitaru
i simbol
opštine Vodice.*

/ Rodno mesto
lingviste i filologa
Jerneja Kopitara
(1780–1844)
u selu Repnje
u opštini Vodice.

Vse idejne grafične zasnove priložnostnih izdaj, razen osebne poštne znamke in ovitka Pošte Srbije, so avtorsko delo Janeza in Gregorja Cerkvenika iz Škofje Loke.

/ Svi idejni grafički dizajni za prigodna izdanja, osim personalizovane poštanske marke i korica Pošte Srbije, delo su Janeza i Gregora Cerkvénika iz Škofje Loke.

Zahvala / Zahvalnica

**Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka
se zahvaljuje vsem, ki so finančno ali kako drugače podprli
izvedbo mednarodne filatelistične razstave v Škofji Loki:**

**/ Filatelističko društvo Lovro Košir Škofja Loka
se zahvaljuje svima koji su finansijski ili na drugi način pomogli
održavanje međunarodne filatelističke izložbe u Škofjoj Loki:**

Alon d.o.o., Ljubljana
Aut Etno, glasbena skupina Uroša Jezdića
Borbona catering d.o.o., Ljubljana
Cvetličarna Flora, Mira Šubic s.p., Škofja Loka
Čokoladnica Dolce Amore, Škofja Loka
Filatelistična zveza Slovenije
Gamma Holdings d.o.o., Beograd
Garažni Déceť, Škofja Loka
Gostilna Kašča, Škofja Loka
Knjižnica Kapucinskega samostana v Škofji Loki
Loški muzej Škofja Loka
Muzej pošte in telekomunikacij, Polhov Gradec v okviru
Tehniškega muzeja Slovenije
Občina Škofja Loka
Občina Vodice
Pošta Slovenije d.o.o., Maribor
Rokodelski center DUO in Kreativnice v okviru
Razvojne agencije Sora d.o.o., Škofja Loka
Savez filatelista Srbije
TIC Škofja Loka
Veleposlaništvo Republike Srbije v Republiki Sloveniji

Jernej Bartholomeus Kopitar

Znanstvenik in rodoljub iz Repinj pri Vodica

Savo Sovre: Jernej Kopitar, risba, druga polovica 20. stoletja (sl.wikipedia.org)

Redkokatera občina v Sloveniji se lahko ponaša z znanstvenikom, ki je bil v svojem času član večine evropskih akademij znanosti. Naša država, Republika Slovenija, bi morala bolj ceniti svoje znanstvenike in umetnike, ki so veliko prispevali v zakladnico slovenske in svetovne znanosti in umetnosti, v svojih prebivalcih pa bi morala vzdrževati spoštljiv spomin nanje in tudi na tak način v njih ohranjati in buditi narodno zavest. Še posebej pa bi morali biti ponosni na svojega znamenitega rojaka, Jerneja Kopitarja.

Življenje, šolanje, izobrazba

Bartholomeus Jernej Kopitar, psevdonima 'Leberecht Hassenschelm' in »upajoči Slovan«, humanist, jezikoslovec, publicist, knjižničar, narodni buditelj, utemeljitelj slavistike, je bil rojen v Repnjah pri Vodica 21./23. avgusta 1780, umrl na Dunaju 11. avgusta 1844, kjer je bil tudi pokopan.

*Levo:
Rojstna hiša
Jerneja Kopitarja
v Repnjah
(vodice.si)*

*Desno:
Spomenik
Jerneju Kopitarju
na Dunaju
(vodice.si)*

Pozneje (1897) so njegove posmrtni ostanke slavnostno prenesli v Ljubljano na pokopališče Navje, kjer so ga pokopali z zasluženimi častmi in mu postavili lep spomenik.

Za svoje zasluge je leta 1842 prejel visoko odlikovanje »Pour le Merite« za znanost in umetnost pruskega kralja Friderika Viljema IV, deležen pa je bil velikega spoštovanja in priznanja v številnih evropskih državah in akademskih središčih, v Franciji, Italiji, Nemčiji, Rusiji in vseh slovanskih deželah.

Oče Jakob Kopitar je bil ugleden kmet, župan in cerkveni ključar, mati Marija je bila iz Resmanove družine. Rodilo se jima je sedem otrok, Jernej je bil četrti po vrsti. Starša sta umrla za kolero 1794. leta.

*Spomenik Kopitarju
na ljubljanskem Navju.*

Starši so ga poslali v šolo leta 1790, ko je bil Jernej star 10 let. Sprva ni znal niti besede nemško, uradna jezika pa sta bila nemščina in latinščina. Zato ga je med počitnicami teh jezikov učil domači požrtvovalni župnik v Vodica; z njim je predelal tudi šolsko snov za leto naprej in mu tako olajšal življenje v šolskih klopih ter omogočil nadaljnje šolanje.

Kopitar je opravil tri razrede normalke (1791–1793) in bil med dvesto petdesetimi sošolci po uspehu najboljši, zato je prejemal štipendijo 50 goldinarjev. Zaradi te štipendije in inštrukcij, ki jih je nudil drugim sošolcem, ni potreboval podpore od doma, kar mu je prišlo prav zlasti potem, ko sta mu umrla oba starša.

*Andrej Herrlein,
portret barona Žige Zoisa
(Wikipedia)*

Opravil je pet razredov gimnazije (1793–1798), študiral filozofijo na liceju v Ljubljani; v domu svojega naklonjenega mentorja ter mecena, plemiča slovenskega in italijanskega rodu Sigismunda Zoisa, plemenitega Edelsteina v Ljubljani, je dokončal študije leta 1800. Od 1800 do 1803 je bil domači učitelj pri plemiški družini Zoisove sestre, poročene Bonazza, kjer je poučeval njenega sina. Leta 1804 pa je tudi uradno postal Zoisov tajnik. Pri njem je opravljal delo knjižničarja in varuha njegove velike, svetovno znane mineraloške zbirke.

V tej palači, središču razsvetljenskih dejavnosti na Kranjskem, se je Kopitar seznanil s številnimi uglednimi znanstveniki, tudi z Vodnikom in Linhartom, ter je po Zoisovem naročilu iskal povezave s tujimi slavisti in drugimi znanstveniki. Pomembno je bilo njegovo dopisovanje z Do-

brovskim¹, češkim jezikoslovcem, priznanim raziskovalcem slovanskih jezikov, in številnimi evropskimi misleci tedanje dobe.

Leta 1806 je Kopitar poučeval konteso Eugenio Lucie Adelaide Bellegarde. Ker ni imel knjig, s katerimi bi si pomagal pri poučevanju slovenščine, Vodnik pa svoje načrtovane slovnice še ni napisal, se je tega dela lotil sam. Najprej je pisal v francoščini, da bi ga njegova učenka lahko razumela. Iz tega je kasneje nastala prva slovenska znanstvena slovnica v nemškem jeziku »Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark« (Slovnica slovanskega jezika /ki ga govorijo/ na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem).

Kopitar je pozneje želel postati profesor grščine, francoščine, italijanščine in kranjščine na ljubljanskem liceju, a te službe ni dobil, kot tudi ne kasneje stolice za staro slovanščino na Dunaju, v Sirmiumu (danes Sremska Mitrovica) in Rimu.

Vplivni Zois² ga je leta 1808 poslal na Dunaj, kjer je poslušal predavanja iz prava, fizike in naravoslovja. Leta 1809 je opravil izpit iz naravnega prava, 1810 iz rimskega prava. Preživel je s Zoisovo podporo in z inštrukcijami študentov iz visokih krogov. Bil je domači učitelj premožnega romunskega veljaka Gike, ki mu je poleg popolne oskrbe dajal še 1000 goldinarjev plače.

Leta 1810 je Kopitar po odloku grofa Josefa Sedlnitzkega³, Zoisovega somišljenika na Dunaju, postal cenzor za slovanske in novogrške knjige, izdane v habsburškem imperiju, ter postal četrti skriptor v Dvorni knjižnici, kar si je zelo želel. Sprva je opravljal delo četrtega skriptorja, postopoma pa je napredoval do prvega, to je vodilnega skriptorja Dvorne knjižnice.

Dunajska knjižnica
(delo.si)

Ko je imel Kopitar že stalno zaposlitev v Dvorni knjižnici, je svoje delo usmeril v tri smeri: v strokovno-publicistično, organizacijsko in praktično-spoznavalno.

Leta 1811 je razmišljal o zvezi z Ernestino Podobnik, a se njegove želje po poroki niso uresničile (gospa se je poročila v Milano). Tako je celo življenje ostal samski in se ni več vrnil na Kranjsko.

¹ Op. Josef Dobrovsky (1753 Gymarty – 1829 Brno) je bil češki jezikoslovec. Leta 1822 je izdal prvo moderno slovnico staroslovanščine z naslovom "Institutiones linguae slavica dialecti veteris". Zaradi tega dela velja za utemeljitelja slavistike.

² Op. Baron Žiga Zois pl. Edelstein (1747 Trst – 1819 Ljubljana) razsvetljenec, gospodarstvenik, podjetnik, mineralog, ornitolog, pisatelj, meceni.

³ Op. Grof Josef Sedlnitzky (1788 Opavice - 1855 Baden) vodja dunajskega cenzurnega in policijskega urada.

Nemirno leto 1813 je bilo pomembno za Kopitarja in srbskega učenjaka Vuka Stefanovića Karadžića, ki se je kot turški ubežnik na Dunaju srečal s cenzorjem Kopitarjem; le-ta je postal njegov zvesti prijatelj, mentor, meceni in neutrudni sodelavec.

Leta 1814 je cesar poslal Kopitarja v Pariz, kjer mu je uspelo pridobiti nazaj v času Napoleonove vojske odtujene dragocenosti - knjige in rokopise - ter izdelati katalog teh rokopisov. Tam se je srečal z najuglednejšimi francoskimi znanstveniki, si ogledal slovnice sanskerta, več slovanskih rokopisov, prepisal starejši slovanski glagolski rokopis (iz Bolgarije) in poročal o slovanskih jezikih, kulturah in zgodovini. Takrat je tudi veliko potoval (Oxford, Praga, Berlin, Leipzig, München).

Južnoslovanstvo je bilo predmet praktično-spoznavalnih interesov. Kopitar je imel svoje stalno omizje v znani gostilni »Zum weissen Wolf« (Pri belem volku), kjer so se srečevali številni zanimivi sogovorniki, predvsem Slovenci in Slovani, pa tudi drugi znanstveniki in popotniki, ki so jih zanimali t.i. »Slovani Avstrije«.

Fran Miklošič (1813–1891)
(posta.si)

S številnimi izobraženci si je redno dopisoval: npr. s Franom Miklošičem⁴, z Andrejem Smoletom, z Antonom Murkom, ali tujimi, npr. z jezikoslovcem Josefom Dobrovskim, z bratoma Grimm, z Josefom Šafaříkom⁵, z Mihaelom Petrovičem Pogodinom, z Aleksandrom Hristoforovičem Vostokovim, z Janom Kollarjem, z Emilom Korytkom, idr. ter jim posredoval pomembne podatke, znanje in knjige: bil je izvrsten informator, sogovornik in pronicljiv pobudnik različnih raziskav ter pomembnih natisov.

Leta 1819 sta umrla Vodnik in nato Zois. Njuna smrt je Kopitarja močno potrla, a to leto je bilo zanj zelo pomembno, saj je postal prvi skriptor, leta 1827 pa drugi kustos.

Medtem se je kot najuglednejši Kranjec na Dunaju seznanil tudi s pesnikom Francetom Prešernom, ki mu je prinesel na vpogled svoje lirske, intimne poezije: presenečeni Kopitar mu jih je ostro zavrnil. Prav tako je kot zvest cesarski uradnik leta 1833 strogo cenzuriral 4. zvezek »Kranjske čbelice«, zaradi česar si je med Slovenci pridobil kar nekaj očitkov, saj naj ne bi bil povsem objektiven.

⁴ Op. Franc Miklošič (1813 Radomerščak – 1891 Dunaj) jezikoslovec, slavist, cenzor (nadmestil Kopitarja po njegovi smrti) za slovanske, romunske in grške knjige, rektor dunajske univerze. 1849 je ustanovil katedro za slavistiko na Dunaju.

⁵ Op. Josef Pavol Šafařík (1795 Kobeliarovo – 1861 Praga) jezikoslovec, pesnik, literarni zgodovinar, etnograf, slavist

Dne 27. aprila 1844 je dosegel najvišjo čast ter postal prvi kustos in dvorni svetnik na cesarskem Dunaju, najuglednejši Kranjec in najpomembnejši živeči evropski slavist.

Njegovo široko poznavanje jezikov, kultur in zgodovine številnih ljudstev so mu, poleg dosegljivih in sodobnih znanstvenih objav, omogočila študijska potovanja v Nemčijo, Italijo, na Češko, v Pariz (1814), Rim (1837 ter 1842/43).

Kot Zoisov tajnik in posebno ljub varovanec je Jernej Kopitar dobil izredno izobrazbo in poglobljen vpogled v evropske znanstvene tokove. S svojo nadarjenostjo, raziskovalnim duhom in domoljubjem je ta znanja poglobil in usmeril v raziskave in uveljavitev slovenščine, slovenstva in slovanstva. S tem ciljem je napisal več kot 126 različnih, predvsem znanstvenih prispevkov o Slovencih in Slovanih, ki so spremenili podobo Slovanov in ponovno v širšem geografskem prostoru uveljavili slovansko ime in dosežke.

V zadnjih letih svojega življenja je postal znan kot vodilni poznavalec slovanskega sveta, član vseh pomembnih evropskih znanstvenih akademij in izredno cenjen učenjak.

O Kopitarjevem osebnem življenju je ohranjeno le malo gradiva. Največ podatkov najdemo v njegovem, življenjepisu "Selbstbiographie" iz leta 1839 in v različnih, a fragmentarnih pričevanjih njegovih sogovornikov, npr. Frana Miklošiča, Vuka Stefanovića Karadžića idr.

Ti skopi podatki kažejo, da je bil Jernej Kopitar iz Repenj pri Vodicaх večplastna, zapletena osebnost: po eni strani je bil izredno izobražen, marljiv, pronicljiv in naklonjen sogovornik, večkrat pa tudi vzvišen in zamerljiv mož; v osebnem življenju je bil introvertiran samotar, hkrati pa željan priznanja okolja. Veliko svojega časa je žrtvoval za druge, zlasti za svoje kranjske rojake. Po eni strani je bil racionalno preudaren, po drugi pa čustven, radodaren in sočuten. Ob koncu svojega življenja, v času hude bolezni, je bil zelo resigniran. Ko ga je J. Kollar obiskal 22. 7. 1844 in spoštljivo vprašal, kaj bo z njegovimi znanstvenimi deli in kdo jih bo dokončal, mu je Kopitar pikro odgovoril: *To me malo briga. Veliki Napoleon je dejal: »umišljamo si, da smo nezamenljivi, brž ko umremo, že se petero ali desetero drugih gnete na naše mesto. Tako je tudi z znanstveniki in s knjigami.«*

Leta 1843 se je Jernej Kopitar močno prehladil, zbolel na pljučih in 11. avgusta 1844 umrl na Dunaju, kjer je bil tudi pokopan.

Dela

Jernej Kopitar je objavil številne odmevne prispevke, študije, uvode, članke in knjige (nad 126 evidentiranih naslovov) v najuglednejših evropskih znanstvenih publikacijah tedanje dobe.

Med temi njegovimi številnimi odmevnimi spisi in knjigami poudarjamo tu samo naslednje tri, ki ponazarjajo njegovo znanstveno misel:

- I. »Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark«, Laibach 1808 ali »Slovnica slovanskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem«, tudi: »Slovnica slovenskega jezika«;
- II. »Clozov Glagolit«, Dunaj 1836;
- III. »Spisi Cirila Aleksandrijskega«, študija iz 1839. leta, objavljeni pod imenom »Hesychii glossographi discipulus«, Dunaj 1840.

Najpomembnejši tiskani deli Jerneja Kopitarja sta že omenjena znanstvena slovnica slovanskega slovenskega jezika (1808) in prikaz slovanskih starodavnih izvirnih rokopisov »Glagolita Clozianus« (1836), čeprav je (bilo) zelo pomembno tudi Kopitarjevo zadnje veliko objavljeno delo, ki povzema zgodovino, oz. proces nastajanja slovanskih jezikov. Kopitar jih imenuje narečja/dialekti, po vzoru postopnega razvoja antične grščine iz soobstoječih narečij/dialektov, to je lokalnih govorov, pod naslovom »Cirila Aleksandrijskega spisi« oz. 'Heyssichii glossographi discipulus' (1839/1840).

Sicer pa je Kopitarjevo raziskovanje in izredno bogato znanje razvidno tudi v številnih izčrpnih predgovorih k prvim natisom slovanskih spisov v Franciji, Rusiji, Avstriji in na Češkem ter v številnih in odmevnih objavah, ki jih je spodbudil in utemeljeno komentiral: »Jernej Kopitar je bil izredno ploden publicist« (Slovenski biografski leksikon, str. 499).

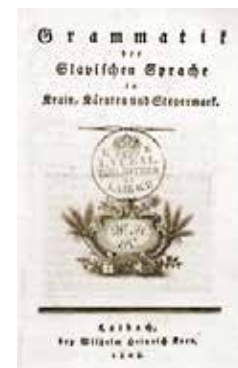
Kopitar je bil hkrati s svojimi raziskovanji in pobudami tudi neutruđen mentor in vzor. Zelo pomemben je bil njegov vpliv na poznejše znanstvene usmeritve v nemškem jezikovnem prostoru, predvsem na cesarski dunajski univerzi in Akademiji znanosti, pa tudi na znanstveno delo v Franciji, Italiji, Rusiji, pri južnih Slovanih in Slovencih.

I.

Slovenska slovnica Jerneja Kopitarja, ki se naslanja na deli Adama Bohoriča (1584) in Marka Pohlina (1768), je napisana z znanstveno metodo in argumentacijo. Predstavlja eno izmed prvih evropskih slovnice, zato je bila vzor številnim slovenskim slovnicearjem.

Že naslov, v katerem se kaže več slovenskih jezikovnih izgovorjav, odraža starogrški vpliv, kateremu je Kopitar nasploh pripisoval izreden pomen in grško jezikoslovje ter kulturo štel za ideal in vzor vsem Slovanom.

»Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark«, Laibach 1808 ali »Slovnica slo-

»Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark«

vanskega jezika (ki ga govorijo) na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem» je prva znanstvena slovnica slovenskega jezika, sicer napisana v nemščini; sestavljena je iz uvoda ter prvega dela, kjer so prikazani različni črkopisi od Cirilovega slovanskega pravopisa do Trubarjeve priredbe latinskega črkopisa za kranjski jezik. Omenja avtorje prvih slovenskih tiskov, Primoža Trubarja, Sebastjana Krelja, Dalmatinov prevod Svetega pisma in postile; obravnava Bohoriča kot avtorja prve kranjske slovnice pisane v latinščini ter predstavi pravopis in njegov razvoj od leta 1584 do 1808.

V drugem delu slovnice obravnava etimologijo ter besedne vrste: členek, samostalnik, pridevnik, števniki, zaimki, glagoli ter prislovi. V slovnico je vpeljal več novosti: glagole je ločil po trajanju na dovršne in nedovršne, pri glasovih pa je ločeval dolge in kratke samoglasnike, široki e in o ter ozki e in o.

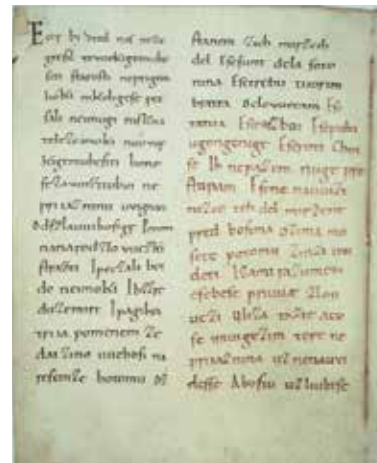
Na koncu svoje slovnice je dodal poglavje o slovenskih evangeličanskih (protestantskih) knjigah. Skratka, Kopitar je natančno popisal celotno zgodovino slovenske književnosti in prikazal dotedanji razvoj slovenskega knjižnega jezika. Kopitarjeva slovnica je bila namenjena za praktično uporabo in nadaljnje proučevanje slovenskega jezika. Uporabljali naj bi jo učitelji slovenskega jezika, ki znajo tudi nemško, a bila je zanimiva tudi za druge filologe, predvsem slovanske jezikoslovce, saj je prinašala številne primerjave slovenskih besednih zvez in drugih značilnosti s slovanskimi jeziki.

Slovane je obravnaval kot en narod z enim slovanskim jezikom in številnimi narečji. Zavzemal se je za enotno slovansko latinsko abecedo⁶, utemeljeno na 11 samoglasnikih kot v stari slovanščini. Zgled za knjižni jezik (po stari grški modrosti) naj bi bil izvirni ljudski govor (le-ta nima vplivov iz drugih jezikov, tako kot jih ima meščanski govor z latinskimi, germanskimi, italijanskimi in drugimi jezikovnimi primesmi), ustno slovstvo, starodavna verska in druga izbrana besedila.

II.

Leta 1836 je Kopitar izdal monografsko študijo/knjigo "Glagolita Clozianus", v kateri se je lotil tedaj ključnega vprašanja evropske filologije o dobi in kraju nastanka slovanske pisave in prvih slovanskih zapisov. Poleg slovanskih slovenskih spomenikov, ki so jih našli v Brižinju (Freising) na Bavarskem (zmotno t.i. Brižinski spomeniki) z latinskim prevodom in razlago, je objavil tudi glagolski rokopis, ki je bil prvotno zapisan kot strukturirano in ritmično slovansko besedilo v okrogli glagolici in v staroslovanskem jeziku. Nastalo je kot zapis ustnih ali pre-

⁶ Op. Tako imenovano latinico so izumili Grki, pleme Pelasti, na ozemlju današnje Makedonije, pokrajina Pelagonija) kot tajni hitropis. Pod zahodnimi vplivi zgodnje srednjeveške latinščine so jo sprejeli Slovani v zahodnih pokrajinah, tudi Husiti na starem Češkem (14. stol.) in jo prilagodili starejši slovanski pisavi Cirila in Metoda ter njunih učencev, tako da so nad črke dodali strešice kot oznake za slovenske šumnike.

Začetek II. Brižinskega spomenika (sl.wikipedia.org)

pis starejših (verjetno) (konec 8. in začetek 9. stol.) slovanskih krščanskih besedil, (verjetno) ob koncu 10. ali na začetku 11. stol. Ker je bilo najdeno v knjižnici Parisa pl. Cloza op. (1777–1856) v Trentu, se imenuje po njem. Vsebuje 14 listov; Kopitar je objavil 12 listov; dva lista, ki so ju našli v Innsbrucku, je nato objavil in komentiral Fran Miklošič; v celoti je ta rokopis, ki vsebuje 14 pol, izšel ponovno leta 1959: objavil ga je Antonin Dostal v Pragi.

Vsebuje (kot vsi starokrščanski teksti) besedila več pripovedovalcev, ki so prevedena iz stare grščine: pridige sv. Atanazija, sv. Epifanija in pripoved, ki jo tudi Kopitar pripisuje slovanskemu blagovestniku/apostolu Metodu.

V knjigi je Kopitar opisal in komentiral osem staroslovanskih spisov iz različnih predelov slovanskega sveta in z različnim besednim zakladom, oz. različnimi krščanskimi in drugimi terminskimi poimenovanji (npr. križ, pop, bogorodica; služebnik, krmčija, časoslov itd.). Raznolikost besednega zaklada ga je močno begala, saj si ni znal razložiti zahodnoslovanskih in vzhodnoslovanskih besed in terminov v večinoma južnoslovanskih besedilih. Iz tega precepa se je rešil tako, da je nastanek zapisane staroslovansčine iz grškega prostora in krščanskih središč v Carigradu in Solunu delno prestavil v Podonavje in Podravje, to je v čas delovanja nadškofa Metoda in njegovih številnih sodelavcev ter v geografski panonski prostor, to je v prostor poselitve Karantancev (Slovani, današnjih Slovencev in Slovakov). Nastala je zmotna predstava o t.i. Kopitarjevi karantansko-panonski teoriji.

S tem posegom je Kopitar odprl prostor za različne razlage nastanka nad-dialektalne staroslovansčine in slovanske pisave: njen nastanek si lastijo Bolgari, Makedonci, Srbi ... Ena od možnih razlag je nastanek prvih ohranjenih slovanskih spisov po grškem vzoru, pod grškim mentorstvom in v grških kulturnih središčih v daljšem časovnem obdobju, ob sodelovanju poslanih govorcev/modrecev/filozofov iz različnih pokrajin slovanskega sveta v Terra Graeca, po letu 771 in neka-ko do leta 858 n.št.⁷

⁷ Op. Grški prevod Stare zaveze iz hebrejščine je nastal kot delo 72 prevajalcev, modrecev/filozofov iz 72 grških polisov (pod vodstvom atenskega vladarja Akadema, v 4. stol. pred n. št.) kot 'jezikovna in druga razumljiva velikemu številu govornikov', grško: koinos. Prevod je znan pod imenom Septuaginta in je osnova za vse kasnejše prevode Stare zaveze na svetu, npr. za znano latinsko Vulgato izpod peresa sv. Hieronima iz 422. leta, znano tudi pod popularnim imenom Itala.

S tukaj omenjeno razlago bi danes lahko pojasnili prisotnost in razliko med zahodnoslovanskimi, vzhodnoslovanskimi in južnoslovanskimi besedami, oz. krščanskimi termini, ki ustrezajo govorni praksi v različnih predelih takratnega in sedanjega obsežnega slovanskega sveta; izbrani so bili kot takrat vsem razumljivi ter povezujoči deli nastajajoče nove pisne inačice slovanskih govorov (grško: koinos) za prevode temeljnih krščanskih besedil, namenjenih vernikom (peteroknjižje) in organiziranju krščanske cerkvene organizacije na njihovih ozemljih: evangelijev, molitvenikov, življenjepisov apostolov, psaltirja in Svetega pisma ter krmčije (zakonika), službenika (pravilnika in delovodnika) in časoslova (cerkvenega berila) idr.

»Clozov Glagolit« je za Slované zelo pomembno, izvirno in temeljito znanstveno delo, ki iz geografsko različnih poselitvenih predelov Slovanov prvič predstavlja njihove pisne izdelke oz. religiozna krščanska besedila, in jih črkopisno, pravopisno in vsebinsko primerja med seboj. Navaja osem različnih slovanskih spisov, ki so kot prepisi ali zapisi nastali v času od 9. do 13. stoletja v različnih predelih staroslovanske poselitve, v slovanski pisavi in v živem slovanskem jeziku različnih izgovorjav. V njih se kažejo lokalne/pokrajinske jezikovne oziroma glasovne posebnosti in odmevi starih grških spisov, čeprav v nekaterih (s severozahoda Evrope, današnja Poljska, Češka) oblikovno dominirajo poznejši latinski obrazci.

Zaradi te jezikovne mnogoterosti, ki jo Kopitar in poznejši raziskovalci do danes niso znali razrešiti, je, kljub dominaciji zahodne cerkve in latinščine v Evropi, utemeljeno dokazal, da so Slovani od 8. stoletja dalje pisali oz. uporabljali svoje črkopise, svoj jezik in svojo cerkev na širšem geografskem prostoru in tudi v vseh oblikah tedanjega življenja, v religioznih, pravnih, zgodovinskih, znanstvenih in umetniških zabavno poučnih spisih, prevladujoči poeziji in prozi.⁸

Potrnil je dejstvo, da je bila slovanska cerkev v 9. stol. blagoslovljena in priznana s strani vzhodnega in zahodnega verskega poglavarja ter da je bila edina evropska krščanska cerkev/cerkvena struktura, ki je uporabljala lastno pisa-

*Glagolita Clozianus
(dlib.si)*

vo in živ obredni slovanski jezik do svojega nasilnega konca po smrti panonskega nadškofa Metoda Solunskega in pregona njegovih duhovnih sodelavcev.⁹

S ciljem, da bi vzpostavili enotno pisavo za krščanske zapise slovanskim plemenom iz grške/vzhodne sfere vpliva (Terra Greca) na evroazijskem kontinentu, so takratni Slovani poslali v 9. stol. iz različnih plemen in krajev svoje učene može/filozofe v Grčijo in tam po grškem vzoru, pod učenim Vasileusom Mihailom III., prevajali evangelije, molitve, psalme, življenja apostolov in Sveto pismo-Staro zavezo v jezikovno inačico, ki je bila razumljiva veliki večini Slovanov. Zato so v teh spisih prisotne besede in izrazi, ki v drugačnih okoljih niso bili znani; povzročili so različno utemeljene predpostavke o kraju nastanka prvotnega izvirnega besedila. Ker je Kopitar slovenske in druge zahodnoslovanske besede našel v južnoslovanskih spisih, je podvomil v izključno mediteranski predel njihovega nastanka, in postavil protitezo, da so prvotni spisi nastali vsaj delno na področju alpsko-panonskega severozahodnega, današnjega poljskega, češkega, slovaškega in slovenskega ozemlja.

S tem je v osrčje zgodovine slovanskega pismenstva postavil svojo očitnjo in nas Slovence, odprl pa je tudi možnost za nastanek t. i. panonske teorije o nastanku slovanskih pisav in spisov v devetem stoletju, kateri so sicer nasprotovali in še nasprotujejo nekatere druge teze, npr. zastopnikov bolgarske in makedonske teorije o izvoru in nastanku slovanske pisave na grškem oz. njihovem ozemlju in pod njihovim (to je slovanskim) vodstvom.

Iz »Clozovega Glagolita« je razvidna skupna prva krščanska slovanska pisava, ki jo jezikoslovci imenujejo (okrogla in oglata) glagolica (prevladujoča do leta 890/892) in nato iz nje izvedena, grški pisavi močno podrejena t. i. cirilica, ki je v naslednjih stoletjih prevladala v vzhodnih pokrajinah slovanske poselitve in jo del evropskega mnogoljudnega slovanskega sveta uporablja tudi danes.

III.

V publikaciji "Hesychii glossographi discipulus" (1839/1840), zadnji njegovi objavi za življenje, je Kopitar, poleg grških svetopisemskih rokopisov obravnaval tudi zgodovino Slovanov in njihovih krščanskih in drugih ohranjenih spisov.

Obudil je stara poročila o Slovanih iz predvsem grških zapisov in pojasnil veliko vlogo slovanskih pokrajin v širšem prostoru poselitve ob Sredozemlju, to je na ozemlju med Črnim in Belim morjem, severnim mediteranskim zalivom-Ilirskim ali Dalmatinskim morjem, Dravo in Sočo.

⁸ Op. Stari Slovani so po letu 771 pod grškim vodstvom poskušali vzpostaviti nadnarečni skupni knjižni slovanski jezik in črkopis, da bi častili vsem razumljivo božjo besedo in tudi komunicirali na višjem verskem, političnem, umetniškem, vojaškem, trgovskem in drugem nivoju.

⁹ Op. Na ukaz iz Rima so v strnjen slovanski prostor leta 886 z zahoda pridrli germanski in na ukaz iz Carigrada z vzhoda leta 982 ugrofinski zavojevalci, (Bavarci in Madžari), ki so v naslednjih stoletjih uničili slovansko cerkev in si podjarmili slovanska plemena ter nasilno vzpostavili trajen klin med slovanska plemena/narode, ki je na evropskem zemljevidu razviden tudi danes.

S tem je pokazal, da so pota znanosti, umetnosti in kulture, tudi krščanstva, od njihovih začetkov in skozi stoletja potovala z Vzhoda na Zahod, preko ozemlja Slovanov in z njihovo aktivno udeležbo, ter da leži za razvoj slovanskih plemen, ljudstev, narodov odločilen vzor "ideal v lepoti in veličini grške kulture" (SBL; Kopitarjev zbornik, Ljubljana, 1996, str. 293; Ottuv slovník naučný, 1801, v Praze).

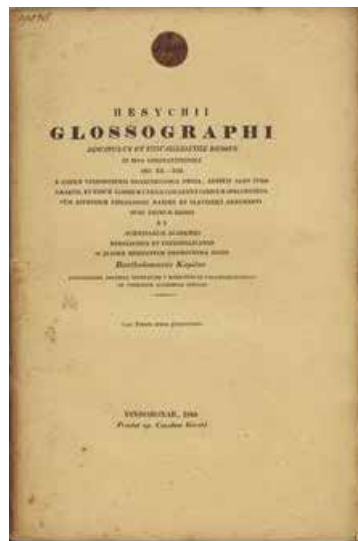
Knjiga "Hesychii" je tesno povezana s Kopitarjevim potovanjem v Rim leta 1837, ko je natančno predelal Assemanijev rokopis, Manasovo kroniko in Bolonjski psalter, ki so v tej knjigi predstavljeni celovito in znanstveno kritično. Pozneje so bili večkrat obravnavani in natisnjeni, npr. v Miklošičevi "Radices linguae slovenicae veteris dialecti" Viena (Kratek etimološki slovar staroslovenskega jezika) in so osnova za številne kasnejše raziskave in ugotovitve številnih uglednih slavistov.

Ob drugem obisku v Rimu se je Kopitar zavzel za ustanovitev stolice Sveti Metod za staro slovanščino, ki pa se ni uresničila. Zato je nadaljeval prizadevanja za razvoj slavistike in slovanskega jezikoslovja na Dunaju, katerega je štel za srce slovanskega sveta. Ob različnih priložnostih je (sicer neuspešno) slovanskim sogovornikom predlagal obnovo Metode katedre v današnji Sremski Mitrovici (nekdanjemu sedežu Panonske dieceze, ustanovljene leta 454).

Humanist, domoljub in preporoditelj

Kopitarjeva nadarjenost in z velikim trudom pridobljeno znanje – sodobniki so ga imenovali »monstrum scientarium« - sta mu omogočila enakovredno komunikacijo z uglednimi izobraženimi in uveljavljenimi sogovorniki doma in po svetu. Njegov briljantni um, delavnost in izreden spomin so mu v obravnavi različnih znanstvenih vprašanj odpirali vpoglede in sklepe, ki jih drugi sodobniki niso premogli. Njegov mentor in meceni Zois ga je podpiral in usmerjal v svobodomiselno, samostojno mišljenje - kljub Kopitarjevemu plebejskemu poreklu in s tem povezanimi večkratnimi težavami v takrat fevdalni aristokratski državi in Evropi.

S tem napotilom in novo neoklasicistično, oz. razsvetljsko usmeritvijo v spoznavanje antičnih klasičnih dosežkov se je Kopitar poglobil v zgodovino človeštva, Mediterana in posledično slovanskih plemen, ljudstev in narodov. Obravnaval jih je na osnovi različnih virov in z veliko mero objektivnosti, ki so jo takrat premogli le redki misleci in znanstveniki Evrope, t.i. preporoditelji.

*Hesychii
glossographi discipulus
(dlib.si)*

Iz slovanskega, še posebej omejenega slovenskega geografskega prostora in maloštevilnega prebivalstva je bilo takih mislecev zelo malo. Kopitar je bil nedvomno prvi med njimi: najuglednejši in najvplivnejši Kranjec oz. Slovenec Avstro-ogrskega cesarstva in izven njega. Spoštovali so njegovo mnenje, objave, nasvete in pobude ter se po njih ravnali. Zlasti so bili pomembni vplivi na južne Slovane iz južnoslovanskega in srbo-hrvaškega/hrvaško-srbskega rodovnega in govornega področja, ki so pod Kopitarjevim vplivom in z dosežki Vuka Stefanovića Karadžića, njegovega učenca in sodelavca v času t.i. srbske revolucije (v prvi pol. 19. stol.), ponovno obudili svojo materinščino in uveljavili svojo nacionalno individualnost doma in v svetu. (Kopitar je prvi uvedel današnja znana izraza 'Serbo-Croatisches Folkes und Serbo-Croatische Sprache').

Kopitar je namreč nadarjenemu, vztrajnemu in izobraženemu Karadžiću, beguncu iz nasilnega turškega imperija, kot osebni prijatelj, meceni, mentor in zaščitnik predstavil znanstveno pot za uveljavitev slehernega sodobnega jezika s črkopisom, pravopisom, slovnico, slovarji in izvirnimi umetniškimi besedili ter prevodi najpomembnejših del iz svetovne zakladnice duha, kar je Karadžić dosledno uresničil v desetletjih svojega daljnosežnega domoljubnega delovanja (1812–1864). Žal v slovenskem prostoru Kopitarjevi svobodoumni in znanstveni načrti niso bili uresničljivi.

Kot humanist in poznavalec zgodovine civilizacij in človeških idej si je Kopitar predstavljal svojo domovino, naselitveni prostor Slovencev med Jadranom, Bavarsko, Tirolsko, Donavo in Kolpo s središčem na Dunaju, kot pomemben del velikega habsburškega imperija in tudi širšega evropskega prostora, v katerem je predvideval uveljavitev sodobnih meščanskih demokratičnih načel, ki jih je po antičnih vzorih uveljavljala francoska revolucija. Zavzemal se je za ustavno ureditev po francoskem vzoru, kar se je s Karadžićevim posredovanjem uresničilo z demokratično meščansko ustavo v svobodni Kraljevini Srbiji, pri drugih Slovanih, tudi Slovencih pa ne. Sicer pa je Kopitar štel Habsburško cesarstvo za slovansko, Dunaj in njegove akademske inštitucije pa za naravno središče in vir nadaljnega razvoja in uveljavitve Slovanov. S tem si je nakopal zamero v carski Rusiji in njenih podpornikih, saj je nasprotoval oblastni politiki ruskega imperija.

Kopitar se je odločno zavzemal za odstranitev turškega nasilja v evropskih in zlasti južnoslovanskih pokrajinah. Kot sredstvo razvoja slovanskih narodov je poudarjal znanje in omiko: menil je, da je prva naloga vseh slovanskih učenjakov in novih političnih strank dvig kulturne ravni, sredstvo za uresničitev teh ciljev pa je vsem razumljiv, komunikacijsko učinkovit in preprost jezik ter črkopis, po Ciril-Metodovem načelu, da naj ima vsak fonem svoj znak. Zato je kritično motril neenotne slovanske in slovenske črkopise (Gaj, Metelko, Dajnko) in zavzeto pripravljal svojo inačico, ki je zaradi nenadne smrti ni mogel uresničiti.

Pri vseh teh načrtih je Kopitarja vodila neizmerna ljubezen do slovenske domovine, slovenskega jezika in slovenskega preprostega ljudstva, ki ga je želel izobraziti in s tem usposobiti za mirno, samostojno in ustvarjalno življenje v novih pofevdalnih časih.

Kot kmečki sin je Kopitar izhajal iz predpostavke, da je nam Slovencem določena ruralna in poljedelska bodočnost, zato je ljudsko govorico štel za osnovo slovenščine; imel jo je za izvirno jezikovno osnovo razvitih jezikov in jo je predpostavil nastajajočemu govoru nove meščanske družbe; nastopil je proti izumetničenemu, s tujimi besedami popačenemu in tujim vplivom podvrženemu meščanskemu jeziku (npr. v besednem redu, v skladnji in leksiki). To je tudi ključna točka za razumevanje konflikta Kopitar - Čop/Prešeren, oz. med staroslovenci in mladoslovenci ter poznejšimi jezikovno/političnimi strujami na Slovenskem.

Spor se je zaostрил 1833 v t.i. črkarski pravdi/»ABC Krieg« in ob recenziranju »Kranjske Čbelice«, ki je pri Kopitarju zapustil grenak priokus, saj je v tem sporu zmagala sodobna meščanska Čopova argumentacija.

Slovenist in slavist

Kopitar je bil slovenist, slavist in poliglot. Bral in pisal je različne pisave in jezike: hebrejsko, grško, latinsko, italijansko, francosko, nemško, angleško, staroslovansko, rusko, srbsko, češko, poljsko, romunsko, albansko in, seveda, slovensko, spremljal pa je tudi spise v drugih pisavah in jezikih. Bil je poznavalec in občudovalec antike, zlasti grške, romanskih, germanskih in staroslovanskih ter uveljavljenih sodobnih, predvsem slovanskih avtorjev. V stari grški kulturi je videl veličino in lepoto človeške civilizacije, v grščini pa ritmični vzor za slovanske jezike: grška antika je s svojim visokim vrednotenjem znanja predstavljala ideal zanj in za vse Slované.

Napisal je številne temeljne študije o slovanskih pisavah, besedilih in natistih. Med njimi so najpomembnejše že omenjene knjige: prva slovenska znanstvena slovnica v nemškem jeziku; Glagolita Clozianus, v katerem je predstavil prve slovanske spise pismenstva in krščanstva, s posebnim ozirom na slovenske spomenike, ki so jih hranili v Brižinju (Brižinski spomeniki) in Aleksandrijski spisi (Hesychii glossographi discipulus).

Toda med temi številnimi, že omenjenimi, izvirnimi in pomembnimi, vplivnimi znanstvenimi deli Jerneja Kopitarja, so najpomembnejše prav tri slovenistične in slavistične knjige; prav tako so njegovi največji dosežki, in z njimi zasluge, nastali v iskreni želji, da bi koristili njegovemu rojstnemu plemenu/ljudstvu oz. nastajajočemu slovenskemu narodu; prav s slovenističnimi in slavističnimi deli si je pridobil nesmrtno zasluge za Slovence, Slované in jezikoslovce ter slavistiko nasploh. Spada med utemeljitelje slavistike in slovenistike.

Jernej Kopitar, slovenist in slavist, je vplival na rodove slovenistov oz. na mnoge slovenske jezikoslovce (M. Čopa, F. Miklošiča, G. Kreka, Metelka, F. Levstika, R. Nahtigala, A. Slodnjaka, M. Murka, A. Breznika, A. Bajca, R. Kolariča, M. Rupla, J. Toporišiča, B. Pogorelec idr.) in na slovanske jezikoslovce (J. Dobrovskega, J. Šafaříka, Vrhoveca, V. Jagića, V. S. Karadžića¹⁰, T. Maretića, I. Broza, A. Belića, M. in P. Ivića, Grigorovića, V. Hanko, N. N. Novosilceva, I. I. Sreznjevskega, Petrovskega idr.).

Pomen Kopitarjevega dela

Kot nadarjen slovenist in slavist je Kopitar znan po celem svetu. Uveljavil se je s svojimi znanstvenimi objavami in drugimi izvirnimi deli, najprej v izbranem Zoisovem krogu ter s pisnimi zapisi pouka slovenščine, ki so prerasli v slovensko slovnico leta 1809; s pismi in gradivi, ki si jih je desetletja izmenjeval z Dobrovskim, Vodnikom in Zoisom ter pozneje s številnimi drugimi dopisovalci iz različnih dežel in številnih univerzitetnih središč; s sodelovanjem pri pripravi različnih odmevnih slavističnih objav znamenitih rokopisov; s preučevanjem številnih rokopisnih in tiskanih gradiv v več pisavah in jezikih; z objavami v uglednih znanstvenih glasilih v nemškem, slovanskem in romanskem prostoru; s prevajanjem, poučevanjem in svetovanjem različnim uglednim možem, pa tudi z različnimi pogovori za svojim omizjem v gostilni pri Belem volku.

Na znanstvenem področju je prvi in najpomembnejši Kopitarjev dosežek, da je Franza Boppa¹¹, vodilnega poznavalca takratne evropske indogermanske filologije, profesorja berlinske univerze in avtorja temeljnih študij, slovarjev in univerzitetnih učbenikov o takrat še indogermanskih jezikih¹², seznanil in prepričal o indoevropskem izvoru slovenskega in posledično slovanskih jezikov. S tem je slovenščino in vse slovanske jezike postavil ob že uveljavljene romanske in germanske evropske jezike, kjer jih prej ni bilo.

¹⁰ Op. Vuk Stefanović Karadžić (1787 Tršić – 1864 Dunaj) jezikoslovec, etnograf, reformator srbskega jezika. Kopitar je Karadžića navdušil za zapisovanje srbskih ljudskih pesmi, za pripravo srbske slovnice, cirilskega sodobnejšega črkopisa in pravopisa, srbsko-latinsko-nemškega slovarja, za prevod Svetega pisma Nove zaveze. Po Kopitarjevih napotkih je Karadžić izdal tudi prvo srbsko literarno kritiko romana 'Ljubomir u Jelizijumu' (1816). Poskrbel je za Karadžićevo uveljavitev v znanstveni Evropi in bil prvi, ki je slovanskemu desetercu v srbski pesmi utrl pot v Evropo. Sodeloval je pri prevajanju ustnega izročila južnih Slovanov v nemščino in angleščino.

¹¹ Op. Franz Bopp (1791 Mainz – 1867 Berlin) jezikoslovec, utemeljitelj znanstvenih raziskav indoevropskih jezikov, profesor za sanskrt in primerjalno slovnico na univerzi v Berlinu.

¹² Op. V tedanji evropski fevdalni znanosti in tudi v postopoma razvijajoči se filologiji so veljali dokaj preprosti pogledi na zgodovino, geografijo, medicino, umetnost itd., tako da so med indoevropske jezike uvrščali le germanska plemena, kot vodilno duhovno evropsko kategorijo. Šele znanstveno objektivnejše indoevropske študije, nastale v Angliji, so postopoma vzpostavile podobo indoevropskih, danes evropskih jezikov, med katere spadajo tudi romanski in slovanski jeziki.

Posredno se je z umestitvijo Slovencev in Slovanov na zemljevid Evrope in sveta odprlo zanimanje in raziskovanje slovanskih civilizacijskih in kulturnih dosežkov, ki so slovanske narode uveljavili v evropskem in svetovnem merilu.

Drugi veliki Kopitarjev dosežek je, da je tedanje ugledne znanstvenike, na čelu z uveljavljenim slavistom, duhovnikom Josefom Dobrovskim, prepričal, da ob takratni ruščini, poljščini, češčini in ilirščini, edinih štirih slovanskih jezikih in kulturah, obstajajo t. i. Slovani Avstrije in Slovani Turčije s svojimi slovanskimi jeziki, zgodovino in značilnostmi; slednji niso nekakšni Iliri, temveč pripadniki različnih slovanskih plemen/ljudstev, oz. Slovani, ki govorijo različne, čeprav sorodne jezike in v njih komunicirajo in ustvarjajo: vseh slovanskih jezikov/narečij je Kopitar naštel 14, kar ustreza današnji jezikovni situaciji na slovanskih tleh.

Ta dva Kopitarjeva dosežka sta znanstveno neovrgljiva, neprecenljiva in trajna. Uvrščata ga med najpomembnejše znanstvenike tedanje in sedanje dobe, med največje jezikoslovce, slaviste in sloveniste vseh časov.

Tretji Kopitarjev dosežek, ki je prav tako očiten, nenadomestljiv in daljnoročno pomemben, je znanstveno evidentiranje in analiziranje ter uveljavitev slovenščine kot živega jezika starodavne evropske družbe, ter civilizacijskih in kulturnih vrednot slovenskih prednikov, ki jih je znanstveno neizpodbitno uvrstil med Slované in Evropejce.

Nedvomno je Jernej Kopitar vzpodbujal razvoj slovenskega jezika in književnosti v slovenskih pokrajinah in analogno tudi pri drugih južnih Slovanih. Še več: njegove misli o jeziku in jezikovna spoznanja so narekovala nadaljnji razvoj slavistike.

To potrjujejo številni tedanji in novejši spisi zgodovinarjev, jezikoslovcev in slavistov, ki so že bili omenjeni: ponovno poudarjam le Frana Miklošiča, Frana Levstika, Matijo Murka, Rajka Nahtigala, Jožeta Toporišiča, Bredo Pogorelec idr. (SBL, str. 496-516; in zapis o J. K. je med najboljšežnejšimi zapisi v celem leksikonu) ter južne Slované: P. Solarića, J. Vrhoveca, L. Vukotinovića, V. S. Karadžića, idr., in ugledne znanstvenike na tujem: F. Boppa, J. Dobrovskega, J. M. Osolinskega, Adelunga, brata Grimm, Schloezerja, F. Schlegela, F. W. von Humboldta, V. Hanka, Palackega, Šafařika, Alexandra Vostokova, Grigorovića, Novosilceva, Sreznjevskoga, Zlobickega, Muratorija, Franza Sartorija idr.

Selektivni seznam uporabljene literature

Število bibliografskih enot o Jerneju Kopitarju je izredno veliko, zato tu navajam le najosnovnejše vire:

- Kernc Eleonora. "Kopitar Jernej". Slovenski biografski leksikon. Slovenska biografija. Ljubljana: ZRC SAZU, 2013
- 'Enciklopedija Slovenije', 5 kari-Krei, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991
- Rajko Nahtigal: 'Jerneja Kopitarja spisi', 1. in 2. del, Ljubljana, 1944

- Jože Toporišič: 'Kopitarjev zbornik', Ljubljana, 1996
- Jernej Kopitar, Matija Čop, Izbrano delo, 1973
- 'Dvanajst velikih Slovencev': Sandi Sitar et al., Ljubljana, 1994
- Dr. Franc Grivec: 'Zarja stare slovenske književnosti', Ljubljana, 1942
- Majda Merše: Jernej Kopitar. Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark. V: Ahačič, Kozma (ur.): Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes. Različica 1.0 <https://fran.si/slovnice-in-pravopisi/10/1809-kopitar>. Zadnja sprememba 10. 6. 2015.
- Vladimir Osolnik: Vuk in Slovenci v VUKOVA SLAVA, Ljubljana 1987

Zaključek

Težko je predstavljati osebo, o kateri je bilo napisanega in povedanega že zelo veliko. Sprašujem se, kaj lahko še povem, kar ni tako tipično za Kopitarja ali, kaj lahko kot učitelj naredim, da se lahko podoba človeka, ki je bil cenjen v širnem svetu, doma pa ga je označil le verz, ki ga znajo ponoviti naši šolarji "Le čevlje sodi naj Kopitar", spremeni. Rada bi, da bi presegli zmote, ki se ponavljajo iz leta v leto, in bi postavili Kopitarja na mesto, ki bi mu moralo pripadati.

Spomenik Jerneju Kopitarju v Beogradu
(foto: Gregor Cerkvenik).

Kopitar je utemeljitelj slavistike in slovenistike. Napisal je prvo znanstveno slovnico slovanskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem v nemščini, v kateri je znanstveno uveljavil slovenščino kot enakovreden jezik med drugimi svetovnimi jeziki. V slovnici predstavi v uvodu zgodovino slovanskih ljudstev ter predstavi narečja slovanskega jezika. Posebno mesto namenjuje Cirilu in Metodu, tvorcema prve slovanske pisave v 9. stol. in po njegovem mnenju prvega slovanskega knjižnega jezika. Opiše tudi zgodovino kranjskega jezika, ki ga imenuje slovansko narečje. Meni, da je jezik prvič zapisan v reformaciji in poudarja zopet zahtevo po enotnem knjižnem jeziku za vse Slovence. Njegova ideja je bila, da je potrebno napisati poleg slovnice še slovar, pravopis ter enoten črkopis, za katerega pravi, da je alafabet ali črkopis skrinjica z orodjem pisarja. Na žalost Kopitar, od katerega so pričakovali, da bo napisal ustežen črkopis, tega ni naredil. Svoje ideje je poskusil uresničiti s Karadžićem, kar mu je tudi uspelo, saj so Srbi dobili tako slovnico, slovar in pravopis.

Jana Ozimek
prof. slovenskega jezika in primerjalne književnosti

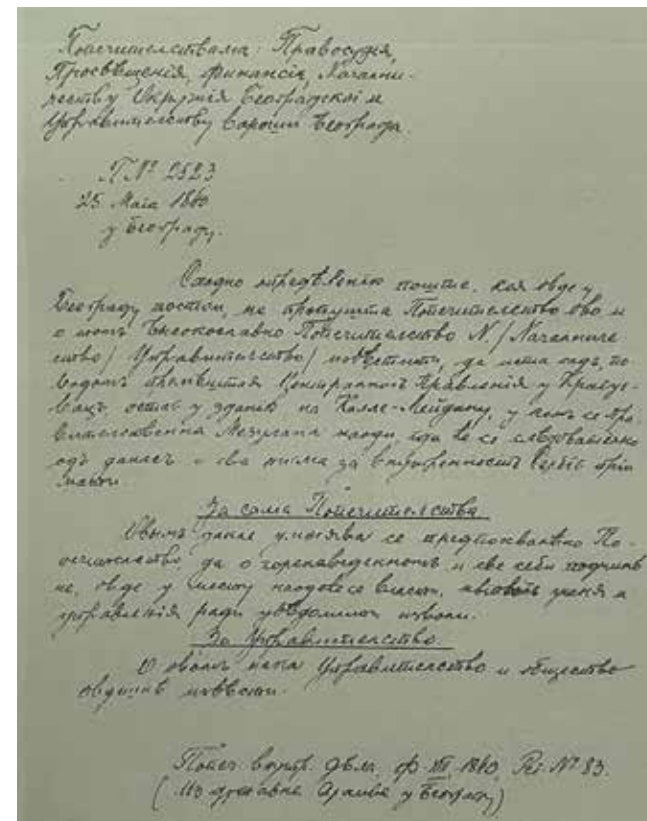
Početak rada pošte u Beogradu 1840. godine

Srbija je 10. decembra 1838. godine dobila Ustav prema kome su vlast delili Knez (Miloš Obrenović) i Sovjet od 17 članova. Ustanovljeno je šest popečiteljstava - minastarstva i to Inostranih dela (pri Kneževoj kancelariji), Unutrašnjih dela (PVD), Pravosuđa, Prosvete i crkvenih dela, Finansija i Vojske; Kneževina je podeljena na 17 nahija, na čijem su čelu načelničestva, a Beograd ima Gradsku upravu. Nezadovoljan Ustavom, Miloš abdicira februara 1839. godine, i napušta Srbiju, kneževsku funkciju obavlja Namesništvo, a novoimenovani Knez Mihajlo Obrenović preuzima svoju funkciju početkom 1840. godine, tek po pristanku Porte na njegov izbor. Mihajlo ostaje na vlasti do 1842. godine, kada na njegovo mesto dolazi Aleksandar Karađorđević (lit. 1). Na samom početku 1840. godine još nema organizovane javne poštanske službe ali pri Kneževoj kancelariji postoji kurirska služba koja preko glasnika-tatara, koristeći menzulane, usputne stanice na pojedinim putnim pravcima za prihvatanje kurira i zamenu konja prenosi zvanične poruke i pisma po zemlji. Korespondencija sa inostranstvom je u nadležnosti Kneževe kancelarije a privatna pisma stihijski prenose trgovci-putnici, glasnici a verovatno i uzgred i pojedini tatari.

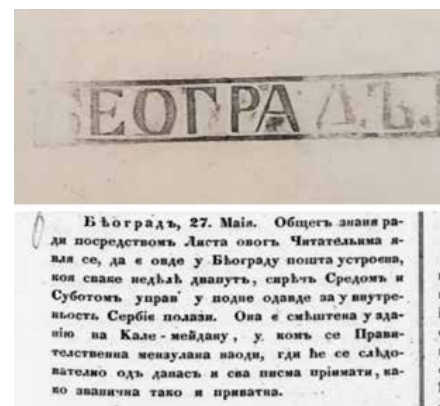
Oktoobra 1839. godine Sovjet pokreće inicijativu za organizovanje javne poštanske službe. U prvo vreme postekspediciju obavlja Kancelarija sovjeta. Međutim već 20. januara 1840. PVD se obraća Sovjetu sa zahtevom da se nadležnost nad postekspedicijom prema Ustavu koji je na snazi prenese na PVD, „*jer otpravljanje svih zvaničnih pisama po unutrašnjosti nije ništa drugo do pošta a da pri Knjaževskoj kancelariji ostane inostrana ekspedicija zajedno sa tatarima kao kurirstvo*“. Sovjet obaveštava 23. januara PVD da će sva ekspedicija biti predana PVD čim se pošta ustroji.

Uskoro posle ove prepiske tako je i postupljeno: javna pošta je prema projektu najverovatnije otvorena na Đurđevdan 6. maja jer već sledećeg 7. maja 1840 PVD obaveštava organe vlasti, Sovjet, popečiteljstva, Načelništvo i Upravu grada, da je „*ekspedicija glavna, koja se do skora nalazila pri Knjaževskoj kancelariji, premeštena u PVD, te se Sovjet poziva da svu poštu za unutrašnjost dostavlja ekspediciji toga popečiteljstva*“. Radi obaveštavanja drugih ustanova a i građanstva PVD raspisom broj 2226 od 8. maja obaveštava druga ministarstva, Načelništvo i Upravu grada, a preko njih i sve građane, „*da će odavde iz Beograda pošta od sada dva puta u nedelju dana za vnutrenost polaziti i to sredom i subotom upravo u podne, na kojoj će se pošti i privatna pisma primati*“. Od Uprave grada se u ovom aktu traži da o ovome „*celo obščestvo varoši ovedomi*“, odnosno da obavesti svo stanovništvo o novoj lokaciji pošte i o mogućnosti predaje privatnih pisama. Deset do petnaest dana posle ovog obaveštenja cela Državna uprava prelazi u Kragujevac, međutim pošta koja funkcioniše

u PVD ostaje u Beogradu, i prema aktu PVD od 25. maja 1840. godine (slika 1) „*prema opredeleniu pošte, koja ovde u Beogradu postoji, ona će ostati u zgradi na Kale-mejdanu, u kojoj se praviteljna menzulana naodi, gde će se od danas i sva pisma za vnutrenost Srbije primati*“ (lit. 2 i 3). O premeštanju pošte na Kale-mejdan obaveštavaju se istovremeno i aktom i strani konzuli u Beogradu (lit. 4). Dopis PVD od 25. maja (subota) logično stiže i zavodi se u Upravi grada 27. maja (u ponedeljak), i sa tim datumom ga preuzimaju i *Novine Srpske* i objavljuju u prvom sledećem broju, u subotu 1. juna (slika 2). Svi dosadašnji autori su po mome mišljenju sadržaj ove novinske vesti pogrešno interpretirali, uzimajući za datum otvaranja

Slika 1: Dokument o otvaranju pošte u Beogradu.

Slika 2: Objava u *Novinama Srpskim* od subote 1. juna 1840.

javne poštanske službe 27. maj 1840. godine (ponedeljak), ili i proizvoljno 25. maj, a na osnovu činjenica da se toga dana u Beogradu i u Srbiji prvi put koristi i poštanski žig - svima poznat БЕОГРАД u okviru (uokvireni Beograd). Termin „*otvorena je pošta*“ u novinskom izveštaju odnosi se očigledno na neki raniji datum, koji nije specificiran.

Rezimirajući, pošta se prvo nalazila u Kancelariji Sovjeta, zatim u kancelariji PVD, zatim od 25. maja u menzulani na Kale-megdanu i konačno je pošta premeštena u zgradu preko puta Saborne crkve, tzv. Ičkovu kuću. Iz pregledanih arhivskih materijala jasno se vidi da je pošta primala za ekspediciju

privatna pisma i pre 25. maja, i to neosporno već 8/10 maja, tako da u raspisu od 25. maja privatna pisma nisu ni pomenuta jer se to podrazumevalo prethodnim raspisom (lit. 2 i 3).

U prilog funkcionisanju poštanske službe pre 25. maja govore meni dva poznata pisma ekspedovana iz Beograda 22. maja koja su prispela u Užice 25. maja (slika 3). Poštansko rukovanje prepoznaje se po načinu upisa „Ho. 4 Београд 22. maja“ na istom mestu omota i istovetnim rukopisom poštara koji nalazimo i kod svih pisama od 25. maja sa žigom БЕОГРАД u okviru. Privatna pisma iz 1840. godine poslata sa pošte Beograd do danas nažalost još nisu pronađena, i kao indirektno iz podataka o naplaćenju poštarini kod pošte Beograd u 1840. godini može da se zaključi da je takvih pisama bilo 400-500 (lit. 5).

Poznato je pismo - izveštaj načelnika Valjevskog okruga Ministarstvu inostranih poslova u Beogradu. Pismo je poslato iz Valjeva verovatno 24. maja 1840. godine, a po dolasku u Beograd moralo je da bude poslato u Kragujevac gde se u to vreme nalazilo Ministarstvo. Prema propisima, prešlo je preko beogradske pošte i dobilo žig uokvireni БЕОГРАД i rukopisnu oznaku broja pisma „N°8“ i „25. maj“. Na reversu je označen dolazak u Kragujevac sledećeg dana. Poznato je još samo 6 pisama sa uokvirenim Beogradom, ali ovo je jedino gde je žig uokvireni БЕОГРАД korišćen kao prolazni žig (slika 4).

Veliku zagonetku za sakupljače predstavljalo je uvek pitanje zašto su sva pisma sa uokvirenim Beogradom samo od 25. maja, odnosno zašto nema pisama od 26., 27. i 28. maja kao i zašto se zatim koristi samo žig bez okvira; dalje zašto se javljaju pisma od 25. maja sa istim upisnim brojem (poznata su dva pisma sa upisanim brojem „9“). Po meni logični odgovori su sledeći:

Nekoliko dana pre 25. maja Praviteljstvo se premešta u Kragujevac i PVD mora o tome blagovremeno da obavesti sve državne ustanove u nahijama, tako da je tih dana broj zvaničnih pisama relativno veliki. Pored toga moraju se ekspeditovati redovna pisma kao i druga pisma za Kragujevac koja su iz unutrašnjosti prispela

Slika 3: Pismo od 22. maja 1840. godine poslato iz Beograda za Užice - rukopisna oznaka pošte Beograd (iz zbirke Ranka Talovića, izvor www.philaserbia.org).

Slika 4: Pismo od 25. maja 1840. godine poslato iz Valjeva za Beograd i prosleđeno za Kragujevac - uokvireni БЕОГРАД kao prolazni žig (iz zbirke Slobodana Mićovića, izvor www.philaserbia.org).

u Beograd putem kurira, jer primaoci - ministarstva nisu više u Beogradu. Sva prikupljena pisma ekspeduju se u subotu 25. maja, u dan koji je predviđen za ekspediciju.

Pošta u menzulani zaštićuje žig „БЕОГРАД u okviru“ ili ga provizorno pravi, ali ga reže grubo i bez umetanja oznake za numerisanje koja je pogodna za manipulaciju. Sledeća ekspedicija pisama je po rasporedu tek u sredu 29. maja. Greška sa žigom se za ta tri dana ispravlja, pripremaju se dva nova žiga za БЕОГРАД i КРАГУЈЕВАЦ i prvi počinje da se koristi 29. maja, a žig u okviru se vraća menzulani. Moguće je da je PVD, kao nadređeno, izrezalo žig u Kragujevacu, pa ga kurirom poslalo u Beograd, gde je žig stigao u početku nedelje 27/29 maja. Dani ekspedicije, srede i subote u narednom periodu, datumski padaju na 1., 5., 8., 12., 15., 19., 22., 26. i 29. juni, a i dalje na 3., 6., 10., 13., 17., 20., 24. juli itd., kako za Beograd tako i za Kragujevac. Sva ova do danas poznata pisma iz tog perioda uklapaju se u ove datume, a pisma van ovih datuma nisu poznata.

Do danas je poznato dvanaestak pisama sa uokvirenim Beogradom, nažalost većina su samo spoljni omoti, bez sačuvanog teksta. Koliko mi je poznato, većina je upućena u Kragujevac, četiri u Užice i po jedno u Valjevo i Šabac. Prema tadašnjoj manipulativnoj praksi i propisu sva pisma predata pošti upisivala su se u poštanski protokol (lit. 5) tako što su u tom dokumentu posebno numerisana zvanična i posebno privatna pisma. Pored toga unutar svake od ovih grupa pisma su se dalje numerisala i prema mestu u koja su upućena. Svaka takva grupa numeracija počinjala je od broja 1. U protokol su se osim odredišta upisivali imena, odnosno nazivi primaoca, ako pismo potiče iz državne ustanove upisivan je protokolski broj predmeta u ustanovi, što je uslovljavalo oslobađanje od poštarine; konačno upisivana je naplaćena taksa za privatna pisma, pošto je ona uvedena (lit. 5). Tako je iz Beograda toga 25. maja pošta krenula u pravcu (1) Beograd-Šabac-Valjevo, kao i u pravcu (2) Beograd-Kragujevac-Užice, pri čemu još ostaje otvoreno pitanje da li su za oba putna pravca posebno numerisana pisma za Šabac i Valjevo, odnosno posebno za Kragujevac i Užice. Ovo objašnjava posto-

janje dva pisma sa upisnim brojem „9“, jedno za Šabac a drugo za Kragujevac. Ako se osvrnemo i na okolnost da su najveći poznati brojevi 17 (Kragujevac) i 4 (Valjevo), onda dolazimo do saznanja da je iz Beograda toga dana ekspedovano najmanje 21 a ne samo 17 pisama, kako se do sada mislilo. Nije poznato nijedno pismo koje je bilo upućeno u putnom pravcu (3) Beograd-Grocka-Požarevac-Negotin.

Konačno nekoliko reči i o početku rada javne poštanske službe u Kragujevcu. Tamo je pošta po jednostavnijoj proceduri otvorena 4. juna pri PVD i od prvog dana je koristila prethodno pripremljeni žig „N. КРАГУЈЕВАЦ“. Poznato je pismo od 4. juna, kao i pisma sa drugim datumima, navedenih prethodno kao dani kada je pošta primana. Sva zvanična pisma prispela u tome periodu u odredište, Kragujevac ili neko drugo mesto, dostavljana su direktno ustanovi-primaocu i nemaju nikakvu prijemnu poštansku oznaku ili prijemi- ni žig (slika 5).

Slika 5: Pismo od 15. juna 1840. godine poslato iz Kragujevca za Užice (iz zbirke Nikole Ljubičića).

Literatura:

- 1) V. Ćorković, Istorija Srba, 1989 BIGZ. Š, str. 79
- 2) Lj. Nikić, PTT Arhiv, 1960, 4, str. 5-237
- 3) Državni Arhiv Srbije, PVD 1840, 260/840. 302/840
- 4) Državni Arhiv Srbije, F. HŠ, No. 83
- 5) O. Kovačević, PTT Arhiv, 1960, 4. str/ 87/94
- 6) V. Kardoš "The Principality of Serbia", Reggiani, 1996
- 7) M. Arsić, Filatelista, 1997, 234/5, str. 2/7

Napomena:

Tekst prof. dr Jovana Veličkovića je izvorno preuzet iz časopisa FILATELISTA (broj 236/237, maj 1998.).

Uvođenje maraka u Srbiji

Novi zakon o poštama obnarodovan je 25. januara 1866., te je sredinom februara po nalogu Ministarstva finansija (MF), formirana komisija koja je imala zadatak da odredi potrebe za markama. Na osnovu statističkih podataka za zadnje četiri godine, komisija je odredila da se štampa: 120 000 komada od 20 para, po 10 000 komada od 10 i 40 para i po 4 000 komada od 1 i 2 pare. Imajući u vidu Berarov izveštaj, MF se obratilo Ministarstvu inostranih dela sa molbom da se ispita da li bi se marke mogle štampati u Beču, jer:

„da se ove marke u Srbskoj državnoj štampariji izrade skopčano s nukim tegobama“

dok će se u Beču

„one mnogo savršenje, brže i evtnie fabricirati moći, ako naravno austrijsko praviteljstvo da svoje sauzvolenie.“¹

Ministarstvo inostranih dela povelilo je pregovore, a u međuvremenu se komisija ponovo sastala i donela pravila o rukovanju markama, a i izvršila je izvesne korekture tiraža. Prema izveštaju komisije, potrebe pošta u Srbiji za jednu računsku godinu bile su:

*„20 000 komada maraka od 40 para čaršiskih
200 000 komada maraka od 20 para čaršiskih
12 000 komada maraka od 10 para čaršiskih
6 000 komada maraka od 2 pare čaršiske
4 000 komada maraka od 1 pare čaršiske.“²*

MUD je prihvatilo ove podatke i unelo ih u

„Nastavlenie za Gs St. Raičevića, faktora drž. Knjigopečatne.“

Po „nastavljenju“, glavni cilj Raičevićevog puta u Beč bio je:

„da se što pre u bečkoj drž. štampariji pod tamo uvedenom kontrolom nužne za naše pošte marke, koe će te po potrebi odčasti ovamo poslati odčasti zasebno sa štemplovima i drugim iz isti izrađenim proizvodima ovamo doneti.“

Kako Knjigopečatnja u to vreme nije raspolagala ni uređajima za „mjedopečatnju“ i „čelikopečatnju“, ni ljudima obučanim za tu vrstu štampe, Raičeviću je bilo stavljeno u zadatak i da se upozna sa:

„celom manipulacijom oko ovog posla, i nabavićete sav

¹ Arhiv Srbije, Ministarstvo finansija, 1870., (odeljenje) A, fascikla X, r. br. 59

² Arhiv Srbije, Ministarstvo finansija, 1870., (odeljenje) A, fascikla X, r. br. 59

oko toga nužan materijal i oruđa, kako bi docnie mi ovde poštanske marke bez tuđe pomoći izrađivati mogli.“

Nadležna austrijska ministarstva su otezala sa davanjem odobrenja za početak štampanja, marke nisu mogle biti dostavljene na vreme, te su redovne poštanske marke vrednosti 10, 20 i 40 para kasnile skoro dva meseca - 1. jul 1866.

Redovne marke, izdanje od 1. jula 1866. Bečko štampanje

4. juna 1866. poslat je telegram Ministru finansija³:

*Die marken sind ganz fertig. Morgen früh reise über Pest nach Belgrad.
(Marke su potpuno gotove. Sutra izjutra krećem preko Pešte za Beograd),*

бр. 3
10 пара

бр. 4
20 пара

бр. 5
40 пара

a već 8. juna podneo je ministru finansija izveštaj da je doneo:

20 000 kom. maraka od 40 para
200 000 kom. maraka od 20 para
12 000 kom. maraka od 10 para

i sav pribor potreban za dalje štampanje maraka u Beogradu⁴. Istog dana marke su dostavljene MUD-u aktom AN 3184, sa preporukom da „ubuduće izvolite vi neposredno kod ovdašnje praviteljstvene knjigopečatnje potrebne marke naručivati, jer je ova sad snabdevena svim sredstvima da marke pečata“⁵, a ovo ih je nešto kasnije dostavilo knjigopečatnji svojim pismom ON 1170. Kao što je već poznato, marke su puštene u promet 1. jula 1866. godine.

Prvo beogradsko štampanje

Početkom oktobra 1866. Upraviteljstvo knjigopečatnje javilo je da će uskoro nestati maraka od 40 i 10 para, tražeći da 10. oktobra u Knjigopečatnju dođe komisija

³ Arhiv Srbije, Ministarstvo finansija, odeljenje A, 1870, F XIV, 57

⁴ Arhiv Srbije, Ministarstvo finansija, odeljenje A, AN3379

⁵ Arhiv Srbije, Ministarstvo unutrašnjih dela – 0, 1866, ON1063

koja će prisustvovati štampanju novih količina poštanskih maraka. Izveštaj komisije nažalost nisam uspeo da nađem ni u arhivi MUD ni u arhivi MS, ali je u arhivu MF ostao revers S. Raičevića od 29. oktobra sa sledećim podacima⁶:

Revers od 10 para 539 tabaka (53.900)

Revers od 1 groša 1079 (107.900)

Revers od 20 para 3099 (309.900)

бр. 6 I
10 пара

бр. 7 I
20 пара

бр. 8 I
40 пара

Ove marke štampane su na peliru, te je Upraviteljstvo knjigopečatnje - sećajući se svoje julske greške - javilo svojim pismom DN 91 5. novembra 1866.⁷ da su marke od 40 para potpuno rasprodate a pošte i trgovci ih traže, te pita „hoće li smeti one marke koje su pri pečatnji pečatane, a koje se nikako u formi od bečkih ne razlikuju, no samo u tankoći artije, prodavati“. MUD je istog dana odgovorio potvrdno⁸, te se može smatrati da je vrednost od 40 para ovog štampanja dospela u promet već 6. ili 7. novembra 1866. Vrednost od 10 para je verovatno stigla na pošte posle nje, ako ne i istovremeno, a od 20 para nešto kasnije. Po jednom dokumentu moglo bi se zaključiti da je to bilo prvom polovinom decembra, no bojim se da se na taj dokument u ovom slučaju ne može potpuno osloniti.

Drugo beogradsko štampanje

Na osnovu izveštaja knjigopečatnje MUD je svojim pismom ON 2049 od 16. oktobra 1868. obavestio MF da će se 28. oktobra pristupiti štampanju novih količina poštanskih maraka, i zatražio da ono delegira jednog svog službenika u komisiju. Međutim, štampanje je otpočelo tek 4. novembra 1868, o čemu svedoči izveštaj komisije⁹:

*„Po pozivu Ministarstva unutrašnjih dela od 16-og oktobra 1868 god.
ON 2049 prisustvovali su potpisani štampanju poštanskih marki*

⁶ Arhiv Srbije, Ministarstvo finansija, odeljenje A, F XIV, 59

⁷ Arhiv Srbije, Ministarstvo unutrašnjih dela, odeljenje A, – 0, 1866, ON2800

⁸ Arhiv Srbije, Ministarstvo unutrašnjih dela – 0, 1866, ON2800

⁹ Arhiv Srbije, Ministarstvo finansija, odeljenje A, F XIV, 59, AN773/69

u Državnoj štampariji od 4. do 14. novembra 1868 god. i pošto je makulatura u našem prisustvu uništena, koja se zbila pri tutkalisanju i bušenju marki, našli smo i predali Državnoj štampariji

*269 tabaka od jedne pare to je 26.900
238 tabaka od dve pare to je 23.800
2008 tabaka od dvadeset para to je 200.800
518 tabaka od četrdeset para to je 51.800*

*ND 1285, 1 februara 1869
U Beogradu*

Slede potpisi članova komisije“

*6p. 7 II
20 para*

*6p. 8 II
40 para*

Interesantan je podatak da je izveštaj pisan tek 1. februara 1869, mada je štampanje završeno puna dva i po meseca ranije. Po svemu sudeći marke su tek tada bile predate Knjigopečatnji „na raspolaganje“. Mada o tome nemam nikakvih zvaničnih podataka, verujem da je uzrok tome bila promena na prestolu Srbije koja se odigrala nešto ranije, posle ubistva kneza Mihaila III. De Smet je svojevremeno, prema izveštaju Deroka da poseduje pismo sa markom ovog štampanja od 17. juna 1868., označio kao „junsku emisiju“, a Deroko je kasnije pomerio na sredinu jula 1868. Iz dokumenta se vidi da ove marke nisu mogle tada dospeti u promet, već da su poštama razdeljene tek 1. februara 1869. Doduše moguće je da je jedna manja količina ovih maraka dignuta ranije na revers i poslata poštama koje uopšte nisu imale maraka, no sumljam da je to učinjeno pre 1869. godine.

Napomena:

*Tekst Miodraga R. Vukovića je izvorno preuzet iz časopisa
FILATELISTA (broj 134, mart 1971. i broj 135, maj 1971.).
Adaptaciju za potrebe kataloga izložbe uradio je Vladimir Milić.*

Značaj filatelije u svetu veštačke inteligencije

Savremeni svet obeležen je eksponencijalnim usponom tehnologija zasnovanih na veštačkoj inteligenciji i društvenim promenama koje prate ovaj tehnološki razvoj. Mnoge tehnološki omogućene inovacije deluju nam sada kao nešto što definiše pravac razvoja globalizovanog sveta, ali ono što nije toliko u centru pažnje medija, pa time nije tema za gotovo celokupno društvo, su promene u navikama i modelima ponašanja ljudi koje nas menjaju na tako brz i značajan način da se postavlja pitanje da li su ove promene takve da menjaju suštinu čovečanstva kao takvog. O čemu se radi?

Digitalne tehnologije poslednjih 30 godina grade kod svih nas navike suprotne istrajnosti, strpljivosti, marljivosti, jednom rečju i najvažnije one kod nas grade navike suprotne neodustajanju. A upravo je neodsutajanje osobina i navika koja nas najviše čini ljudima. Da je nismo imali nikada ne bismo uspeali da posle nebrojenih pokušaja naučimo da zapalimo i održimo vatru i posle toga kroz sotine hiljada godina razvoja postanemo vrsta koja smo danas i izgradimo civilizaciju, zasnovanu, na nekom najosnovnijem nivou, na brojnim pokušajima, neuspevanju, neodustajanju i najzad uspehu.

Digitalne tehnologije imaju mnoge divne osobine, one omogućavaju gotovo neograničeni izbor, lak i gotovo besplatan pristup i pre svega obećanje da uvek može bolje. Ono što je druga strana ove zaista zlatne medalje je da uz digitalne tehnologije učimo i stvaramo navike da uvek tražimo bolje, da nikada nismo zadovoljni, što je sasvim u duhu humanizma kakav smo do sada poznavali, ali u oklonostima lakog i gotovo besplatnog pristupa, to bolje tražimo odmah i vremenom se naš opseg strpljenja drastično smanjuje. Iskaz ovakvog trenda vidimo na svakom koraku već godinama, u svim generacijama, ali najviše u mladima, kroz drastično smanjenje opsega pažnje. Prvo je tekst zamenio niz slika uz kratke tekstualne komentare, zatim su komentari nestali i ustupili mesto video zapisima pre desetak godina, a onda je video zapis ne duži od minuta ostao kao jedino sredstvo komunikacije za najveći broj ljudi, jer korespondira sa njihovim očekivanjem za instant zadovoljstvom ili instant pericipiranim koristima, što je u potpunosti u skladu sa mogućnostima koncentracije, strpljenja i opsega pažnje većine ljudi danas, a što je zasnovano na navikama koje izgrađuju više od decenije pomoću digitalnih tehnologija. Ono što čini da ovakve navike postaju zakonitost ponašanja za većinu ljudi danas je instant izliv endorfina i dopamina koje ove navike kreiraju kod ljudi i sa kojim nijedna aktivnost koja nudi obećanje dugoročne koristi ili dugoročnog uživanja ne može da se takmiči i meri. Ovaj trend biće uvećan za nekoliko redova veličine, za koliko će se kapaciteti i uticaj digitalnih tehnologija uvećati širokom primenom veštačke inteligencije u najvećem broju oblasti ljudskog delovanja u najskorijoj budućnosti. Da li ima mogućnosti da se iz ove digitalne plime spase ona najključnija navika koje nas čine ljudima - neodustajanje?

Moje stanovište je da ima i da upravo to što nećemo odustati od neodustajanja nas čini najljudskijom od svih generacija ljudi koje su do sada postojale. Kako to da izvedemo i šta je slamaka spasa za neodustajanje? Moramo kod svih generacija, a pre svega kod mladih koji tu privilegiju nikada nisu imali, graditi navike koje nas vežabaju u neodustajanju. Ove navike su prakse koje potiču iz sfere kulture, a koje ne nude trenutno zadovoljstvo ili korist, već razvijaju dugoročne koristi za one koji ih primenjuju. Neke od ovih praksi su: čitanje štampanih knjiga, filatelija, uživanje u tradicionalnim umetničkim iskazima u dovoljnom vremenskom trajanju, slušanje radio programa u dovoljnom vremenskom trajanju i druge slične aktivnosti. Pitanje vremena potrebnog da se upražnjavaju ovakve kulturne prakse postaje pitanje svih pitanja očuvanja humanizma i ljudskosti u savremenom svetu. Stoga možemo reći da je filatelija opet u modi kod onih koji žele da očuvaju i razvijaju svoje navike koje ih najviše čine ljudima.

U ovom kontekstu filatelija je od posebnog interesa u savremenom svetu, kojim dominira razvoj tehnologija veštačke inteligencije, jer pruža dvostruki put ka strpljenju, produženom opsegu pažnje i najzad neodustajanju uopšte. Strpljenje i pažnja potrebni da bi se izgradila filatelistička kolekcija pružaju trening u neodustajanju koji traje godinama i decenijama, često i čitav život. Sa druge strane pojedinačno filatelističko izdanje, poštanska marka, tabak ili koverta prvog dana, kao specifično delo primenjene umetnosti omogućavaju posmatraču da dugoročnim posmatranjem, sličnim posmatranju umetničkih artefakata u muzejima i galerijama, uz sve karakteristike umetnosti minijatura, uživa u svim onim lepim momentima koje nudi tradicionalna umetnost i da nadahnut ovim edukuje sebe u temama na koje se izdanje odnosi, razvijajući tako strpljenje i predanost da se sa minijaturnog parčeta papira izvuče dugoročno mnogo više nego što se u istom vremenskom periodu dobije težnjom ka pukom izlivu endorfina ili dopamina pomoću digitalnih alata.

Zašto su onda filatelisti danas sve ređa vrsta ljudi, a posebno među mladima? Iz istog onog razloga iz koga je čitanje štampanih knjiga sve ređe, i zbog koga po zvaničnim statistikama Evropske Unije, samo najbogatije zemlje Evrope kao što su Finska i Danska u opštoj populaciji uspevaju da očuvaju više od 10 procenata stanovništva koje pročitava više od desetak knjiga godišnje. Razlog je nedorživost tradicionalnih kulturnih praksi u susretu sa digitalnim alatima. U takmičenju između neodređene, dugoročne koristi i neposredne koristi ili zadovoljstva, statistički dominantan broj ljudi, gotovo svi, uvek će se opredeliti za neposrednu korist ili zadovoljstvo, koje prividno ili u retkim slučajevima i zaista nude digitalne tehnologije. Stoga je neophodno, ukoliko kao društvo želimo da očuvamo osobinu neodustajanja, da se omogući najširim grupama stanovništva, a pre svega mladima, da uživaju u tradicionalnim kulturnim praksama koje zahtevaju dugoročno ulaganje vremena i to putem subvencija vremena u kulturi. Najjednostavnije rečeno, potrebno je da društvo kupi vreme, pre svega za mlade, kako bi oni u tom vremenu sakupljali poštanske marke, čitali štampane knjige, posmatrali slike i skulpture u muzejima. Ma koliko ovo zvučalo radikalno u 2025. godini, ukoliko delimo mišljenje da će isti ti članovi društva, za koje želimo da kupimo vreme, već biti korisnici univerzalnog prihoda jer će njihove poslove zameniti roboti, onda preusmeravanje dela sredstava univerzalnog prihoda, na kupovinu vremena, odnosno subvencionisanje kulturnih aktivnosti koje zahtevaju dugoročno ulaganje vre-

mena, zvuči manje radikalno i čak humano, jer jedno od glavnih pitanja vezanih za univerzalni prihod se odnosi na svrhu i korišćenje slobodnog vremena onih koji ga primaju.

Mnoga pitanja se otvaraju ukoliko bismo prihvatili ovo osnovno razmišljanje. Ko bi implementirao ove ideje u praksi? Koje marke bi trebalo sakupljati, a kojima se diviti? Koje knjige bi trebalo čitati? Ostavimo ova pitanja za društveni dijalog, do koga, uveren sam mora doći, ukoliko želimo da naša društva sačuvaju svoju humanost i usmerimo se na još jedan važan aspekt ideje da je filatelija, uz druge srodne kulturne aktivnosti od presudne važnosti za opstanak čovečanstva kakvog poznajemo i volimo. A to je politički aspekt ovog pitanja, u smislu politike u izvornom značenju reči - dobrobiti svih u zajednici.

Skraćeni opseg pažnje, strpljenje da pogledamo samo jedan minut video zapisa na Tik-Toku ili Instagramu, dok nam čak i dokumentarna serija koja se prikazuje jedanput nedeljno u periodu od 2 meseca deluje nedostižno u realitetu dinamike savremenog života, lako i brzo se transiliraju u odlučivanje o stvarima od zajedničkog interesa i opredeljenje za koga ćemo glasati na izborima. Ukoliko imamo strpljenja da saslušamo sadržaj trajanja jednog minuta, time i objašnjenje problema koji su sve složeniji, i zahtevaju sve više vremena da bi se uopšte razumeli u svojoj osnovi, a kamoli opredelili rešenja argumentima, onda su unapred pobednici izbora oni koje možemo saslušati i razumeti u trajanju od jednog minuta. Dakle, unapred smo osuđeni na pojednostavljenje koje neminovno, zbog svoje kvantitativne strane, postaje prevara, kakvima sve više svedočimo u prethodnim godinama, a koje će, iz razloga koje sam opisao, postati pravilo u budućnosti, ukoliko ne sačuvamo mogućnost za što veći broj građana i građanki da bar saslušaju i razumeju objašnjenja koja traju duže od 1 minuta. Pojednostavljeno - ukoliko želimo da sačuvamo demokratiju i pravo da svi budemo ravnopravni - bavimo se filatelijom. Bavimo se čitanjem štampanih knjiga, vežbajmo naš mozak da može da izdrži duže intelektualne napore od onih na koji ga navikavamo svakodnevno izlažući ga digitalnim alatima od uzrasta u kome još ne umemo da govorimo ali umemo da besкраjno biramo snimke crtanih filmova sa Youtube-a.

Ukoliko se veoma brzo ne složimo da odvojimo zajednička sredstva da bi što više ljudi, a pre svega svi mladi, sakupljali marke, čitali štampane knjige i obilazili muzeje i galerije da bi posmatrali jedno ulje na platnu petanest ili dvadeset minuta, ne samo da ćemo završiti u oligarhijskim društvima u kojima samo najbogatiji vremenom, što u najvećoj meri korespondira sa materijalnim bogatstvom, imaju privilegiju da vežabaju svoj mozak ovim aktivnostima, već ćemo izgubiti ono najljudskije u nama, želju i mogućnost da ne odustanemo, čak i kada nam šanse nisu dobre, čak i kada deluje da nema nade, i da ipak na kraju uspemo da otmemo pobedu iz čeljusti poraza. Imajući ovo na umu hajde da uprkos svim lošim prognozama i nedovoljnim šansama sačuvamo filateliju, prenesemo filatelističke zbirke na mlade da nastave da ih uvećavaju i svi zajedno kupimo vreme kako bi ti mladi imali kada da iz ovih divnih zbirki maraka satima posmatraju one najlepše i tako se uče ljudskosti u njenom izvornom obliku.

Adam Sofronijević
zamenik direktora
Univerzitetske biblioteke "Svetozar Marković"

Podobe Vuka Stefanovića Karadžića in Jerneja Kopitarja v filateliji in numizmatiki

Množica (predvsem) filatelističnega in numizmatičnega gradiva s podobami obeh jezikoslovcev je bila vzrok, da sva se pisca tega prispevka morala omejiti več ali manj le na slikovni prikaz dejansko izdanih poštних znamk in celin ter papirnatih in kovanega denarja. Prostorska omejitev nama ni dopuščala, da bi prikazala tudi številno spremljajoče gradivo (priložnostne poštne žige, ovitke prvega dne in maksimum karte) ali zapisala še kakšno zanimivo dejstvo ob vsaki od izdaj.

Izognila sva se tudi natančnejšim opisom, saj osnovne podatke za vsako izdajo najdemo v filatelističnih in numizmatičnih katalogih, zahtevnejši zbiralci pa poiščejo več informacij (o pripravljenih osnutkih, poskusnih odtisih, makulaturi, specimnih, napakah v tisku in drugih posebnostih) v specializiranih in dražbenih katalogih ali na spletu. Slikovni pregled sva zastavila kronološko, vsako spremembo upravne ureditve pa zapisala s polnim imenom in letnicami njenega trajanja.

Nemška okupacija Srbije - Nedićeva Srbija (1941–1944)

Bankovec za 20 din, izdan leta 1941 (ebay.com) in bankovec za 20 din, imenovan "plavi Vuk", natisnjen leta 1942, a ni bil dan v obtok (en.numista.com).

Dopisnica z natisnjeno "znamko" z vrednostjo 1,50 din, izdana leta 1943 in dopisnica z natisnjeno vrednostjo 2 din, izdana leta 1944.

Jugoslovanska vlada v izgnanstvu (1941–1945)

Ob jubileju, 25. obletnici ustanovitve Jugoslavije, je jugoslovanska kraljeva vlada v Londonu leta 1943 izdala serijo šestih znamk s podobami zaslužnih ljudi jugoslovanske kulture in zgodovinske preteklosti. Serija je izšla tudi v bloku z ustreznimi napisi in kraljevim grbom (slika spodaj).

Znamka (Vuk Stefanović Karadžić) z nominalno vrednostjo 4 din iz leta 1943 in znamke z dodanimi pretiski v letu 1945.

V letu 1945 je bil neznani del naklade znamk te serije pretiskan z diagonalno postavljeno rdečo letnico 1945, nato pa še s črno silueto letala ter z zlato silueto letala. Nobena od pretiskanih serij ni bila v poštnem prometu.

Demokratska federativna Jugoslavija - DFJ (1945)

Dopisnice Nedičeve Srbije za 2 din iz leta 1944 so bile, zaradi spremembe državne ureditve in povišane poštne, leta 1945 pretiskane tako, da je besedilo ДЕМОКРАТСКА ФЕДЕРАТИВНА ЈУГОСЛАВИЈА (Demokratska federativna Jugoslavija) prekrilo napis СРБИЈА (Srbija), državni grb s petimi plamenicami pa je bil odtisnjen preko "znamke" s Karadžićevo podobo. Poleg obstoječe vrednosti 2 din je bil dodan še pretisk + 3 (din).

Provizorična dopisnica iz leta 1945

Federativna ljudska republika Jugoslavija - FLRJ (1945–1963)

Serija znamk ob 100. obletnici reforme srbskega pravopisa iz leta 1947. Na dveh znamkah so gosli in knjiga ljudskih pesmi, ki jih je Karadžić zbiral in zapisoval.

Socijalistična federativna republika Jugoslavija - SFRJ (1963–1992)

Ena od petih znamk iz serije znamenitih mož (avtor Božidar Jakac) iz leta 1963 in znamki iz leta 1987, izdani ob 200. obletnici rojstva Vuka Karadžića, ki prikazujeta (prva) Vukovo rojstno hišo v Tršiću, del Dunaja, kjer je stanoval in njegov kip, del Petra Ubavkića in (druga) Vukov portret slikarja Uroša Kneževića ter srbsko abecedo - azbuko.

Priložnostni kovanci iz leta 1987 - 200 let od rojstva Vuka Karadžića, dva različna za 100 din (Cu-Ni-Zn, 8,7 g, Ø 29 mm), 3000 din (Ag, 13 g, Ø 30 mm), 5000 din (Ag, 17 g, Ø 34 mm) in 50000 din (Au, 8 g, Ø 24 mm), vsi z Vukovo podobo (sl.ucoin.net, en.numista.com, colnet.com).

Zvezna republika Jugoslavija - ZRJ (1993–2003)

Bankovec za 10000 din iz leta 1993 s podobo Vuka Stefanovića Karadžića in njegove rojstne hiše v Tršiću ter cerkve samostana Tronoša, kjer se je šolal.

Odprtje prve podzemne železniške postaje "Vukov spomenik" v Beogradu 1995.

Leta 2000 je bil pripravljen bankovec za 10 din, ki pa ni bil izdan.

Bankovec na slikah je bil tiskan na papirju z oznako MAKULATURA (en.numista.com)

Bankovec za 10 din iz leta 2000 s podobo mlajšega Vuka Karadžića spredaj ter starejšega Vuka zadaj in v vodnem znaku.

Državna skupnost Srbije in Črne gore (2003–2006)

Ni bilo izdaj posvečenih Vuku Karadžiću ali Jerneju Kopitarju.

Republika Srbija (2006–)

Republika Srbija je doslej izdala tri bankovce s podobo Vuka Stefanovića Karadžića, ki so vizuelno ostali podobni tistemu iz leta 2000. Na sprednji strani je bilo spremenjeno ime banke (ter dodan njen logo) in ime države, na zadnji strani pa državni grb. Ta je na bankovcih iz leta 2006 drugačen kot pri tistih iz let 2011 in 2013, kjer je bil modificiran orel v grbu. Vsi trije imajo Vukovo podobo v vodnem znaku v papirju.

Bankovci za 10 din iz let 2006, 2011 in 2013 s podobo mlajšega Vuka spredaj ter starejšega zadaj in v vodnem znaku bankovcev.

Ob jubileju velikih srbskih pisateljev leta 2012, je izšla serija treh znamk, ena je bila posvečena 225. obletnici rojstva Vuka Karadžića. S po eno znamko so se ga spomnili tudi leta 2018, ob 200-letnici izida slovarja srbskega jezika in leta 2023, ob 200-letnici njegovega prihoda v Nemčijo.

Ena od treh znamk v seriji iz leta 2012

*Znamka iz leta 2018.
Na vinjeti v poli je upodobljen tudi Jernej Kopitar (glej str. 6).*

Znamka iz leta 2023

Bosna in Hercegovina - Republika Srbska (1992–)

Republika Srbska, ena od dveh entitet v Bosni in Hercegovini (poleg Federacije Bosne in Hercegovine), je leta 2012, ob 225. obletnici rojstva Vuka Stefanovića Karadžića, izdala pošto znamko z nominalno vrednostjo 1,50 konvertibilne marke.

Znamka iz leta 2012 s podobo Vuka Stefanovića Karadžića in nekaj črkami iz srbske abecede - azbuke.

Republika Slovenija (1991–)

Republika Slovenija je leta 1994 izdala serijo štirih poštih znamk, posvečeno našim znamenitim osebnostim. Z znamko za 65 slovenskih tolarjev je prvič počastila delo našega velikega jezikoslovca Jerneja Kopitarja.

Da pa to ne bi ostala edina poštna znamka posvečena Jerneju Kopitarju, je poskrbelo Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka s predlogom (in idejnimi rešitvami), da Pošta Slovenije in Pošta Srbije izdeta tri osebne znamke z obema jezikoslovcema. Ogledate si jih lahko na straneh 24 in 25 tega kataloga.

Znamka iz leta 1994 s sliko naslovnice faksimila Kopitarjeve Gramatike iz leta 1808.

Alojz Tomc
Filatelistično društvo Novo mesto
in
Gregor Cerkvenik
Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka

Loški muzej Škofja Loka

Loški muzej z nastankom leta 1939 je bil med prvimi petimi ustanovljenimi javnimi muzeji v našem prostoru. Je splošni muzej z 19 stalnimi zbirkami na 6 lokacijah in redno razstavno dejavnostjo v petih galerijah, ki jo smiselno dopolnjujejo raznovrstna pedagoška in andragoška dejavnost ter program na spletnih platformah.

Svoj sedež ima na Loškem gradu, ki s svojo mogočno podobo vlada nad mestom. Z arheološko, zgodovinsko, kulturnozgodovinsko, umetnostno, etnološko, prirodoslovno, športno zbirko in muzejem na prostem predstavlja kulturno in naravno dediščino loškega območja in jo hkrati umešča v širši slovenski in evropski kontekst.

Staro mesto z Loškim gradom in s sedežem Loškega muzeja Škofja Loka (foto: Arhiv Občine Škofja Loka)

Pozornost je namenjena tudi razstavnim dejavnostim. Večji raziskovalno-razstavnimi interdisciplinarni projekti so v Galeriji na gradu, razstavnimi projekti, pripravljeni v sodelovanju z lokalno skupnostjo, pa v Galeriji okrogli stolp (obe razstavišči sta na gradu). Galerija Podstreha je nov razstavni prostor na podstrehi južnega trakta gradu. Od leta 2024 je v galeriji začasen, eksperimentalni razstavni program, medtem ko načrtujemo bodočo stalno zbirko v zelo specifičnem prostoru. V Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu pripravljamo letno serijo razstav sodobne umetnosti, v srednjeveški Kašči na Spodnjem trgu pa sta razstavljeni *Zbirka v nastajanju* Združenja umetnikov Škofja Loka in stalna razstava del Franceta Miheliča.

Naše zbirke so na ogled tudi v Domu Cankarjevega bataljona v Dražgošah (*Dražgoše pred drugo svetovno vojno, Borci Cankarjevega bataljona in Povojna obno-*

va Dražgoš), na dvorcu Visoko na Visokem v Poljanski dolini (*Zgodovinski in stavbni razvoj Visoške domačije, Kalanova rodbina, Ivan in Franja Tavčar ter Visoška kuhinja v 19. stoletju*), v Domu čebelarjev v Brodeh (*Tle se špegajte lenuhi, po tej mali, marni muhi!*) ter v kulturnem središču Stare Žiri (*Klekljane čipke, »špice« na Žirovskem*).

Muzej razumemo kot pomemben center produkcije znanja, učenja in preživljanja prostega časa. Prostor, ki je občutljiv za medkulturno različnost, za ranljive družbene skupine in odgovoren do naravnega okolja. Tudi kot prostor, kjer se goji kritična misel, razvija in premišlja nove modele delovanja, prilagojene hitro spreminjajoči se družbeni realnosti.

Ker želimo, da bi bil naš muzej prostor srečevanja različnih generacij ter živahno kulturno in izobraževalno središče, za obiskovalce skozi celo leto pripravljamo številne aktivnosti: javna vodstva, predavanja, pogovore z umetniki in drugimi zanimivimi osebnostmi, študijske krožke, delavnice za odrasle in otroke ...

S svojim delovanjem skušamo postavljati zgled tako glede vsebin, ki se jih lotevamo, kot tudi načina delovanja, trajnostnih praks, skrbi za okolje in etične dimenzije. Tako na primer obiskovalce, zlasti šolske skupine, spodbujamo, naj malico prinesejo v čim manj embalaže, si vodo namesto v plastične kozarčke natočijo v svoje steklenice itd. Pri produkciji razstav praviloma sodelujemo z lokalnimi obrtniki in rokodelci, ki jih tudi promoviramo in njihove izdelke prodajamo v muzejski trgovini. Na področju trajnosti velja posebej izpostaviti zahtevno, oktobra 2023 zaključeno energetska sanacijo gradu in naša prizadevanja za trajnostno kulturno produkcijo (daljše trajanje in prenos razstav, odgovorno ravnanje z materiali in opremo, reciklaža potrebščin za delavnice, razvijanje trajnostnih muzejskih produktov, obnova razstavne opreme namesto nakupa nove, nakup modularne razstavne opreme, ki je prilagodljiva za različne vsebine, tisk na trajnostne materiale (nekloriran papir itn.)).

Okoljevarstvo pa ni edini vidik trajnostne produkcije, ravno tako je pomembna tudi družbena komponenta, kar pa zagotovo naslavlja povečevanje

Razstava *Sodobna umetniška keramika iz Narodnega muzeja Slovenije*, 26. 6. 2024–4. 5. 2025 (foto: Pia Klančar, arhiv Loškega muzeja Škofja Loka).

dostopnosti muzejskih vsebin v senzornem in intelektualnem smislu za vse: s prevodi razstavnih besedil v lahko branje in brajico, podnaslavljanjem video vsebin in pripravo zvočnih opisov muzejskih predmetov.

Pri načrtovanju programa in dela sodelujemo s številnimi lokalnimi društvi, zavodi in posamezniki. Muzej je že sodeloval pri številnih projektih, ki so se osredotočali na medgeneracijsko izmenjavo znanj in ohranjanje rokodelskih veščin, vključevanje ranljivih skupin ter do okolja in družbe odgovoren turističen razvoj podeželja. Zaradi intenzivnega dela pri razvoju programov za različne ciljne skupine in seveda zaradi splošnega trenda naraščajočega števila turističnih obiskov v Sloveniji, število obiskovalcev vsako leto narašča.

Galerija Franceta Miheliča

Galerija Franceta Miheliča je dislocirana enota Loškega muzeja in se nahaja v prvem in drugem nadstropju nekdanje Kašče na Spodnjem trgu v Škofji Loki. V galeriji je predstavljena stalna zbirka grafik, risb in slik velikega slovenskega slikarja in grafika Franceta Miheliča (1907–1998). Ustanovljena je bila leta 1994, ko je umetnik podaril dragoceno in obsežno donacijo 59 likovnih del Škofji Loki, v spomin na rojstne Virmaše in zgodnja otroška leta, ki jih je preživel v teh krajih.

*Galerija Franceta Miheliča v Škofji Loki
(foto: Janez Pelko, arhiv Loškega muzeja Škofja Loka)*

Danes si v galeriji lahko ogledate zbirko del Franceta Miheliča ter razstavo del Združenja umetnikov Škofja Loka *Zbirka v nastajanju*. Ogled je možen po predhodnem dogovoru v spremstvu muzejskega vodnika, vsako leto pa galerijo za nekaj tednov odpremo širši javnosti.

Aleksandra Saša Nabergoj
direktorica
Loškega muzeja Škofja Loka

Dolga pot do slovenskega muzeja pošte in telekomunikacij

Muzej pošte in telekomunikacij deluje danes kot dislocirana enota Tehniškega muzeja Slovenije, ki ima prostore v Polhograjski graščini v Polhovem Gradcu. Muzej je rezultat dolgoletnega uspešnega sodelovanja med Pošto Slovenije, Telekomom Slovenije, Tehniškim muzejem Slovenije in Ministrstvom za kulturo Republike Slovenije. Slovenci smo svoj lastni poštni muzej dobili dokaj pozno glede na druge evropske narode. Prva prizadevanja in pobude za organizirano in sistematično raziskovanje poštne dejavnosti na slovenskih tleh segajo v začetek osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Prve poštne zbirke na svetu so začele nastajati že v drugi polovici 19. stoletja. Za najstarejša veljata poštna muzeja v Berlinu in Sankt Peterburgu, ki sta bila ustanovljena leta 1872. Tudi v Avstro-Ogrski monarhiji, kamor so spadale slovenske dežele, so posamezne poštne direkcije začele z zbiranjem gradiva. V Budimpešti so osnovali prvo muzejsko zbirko leta 1881, medtem ko so deset let kasneje na Dunaju slavnostno odprli C.-Kr. poštni muzej, ki je leta 1909 postal del novoustanovljenega Tehniškega muzeja za industrijo in obrt. Po razpadu Avstro-Ogrske je nastala Država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Narodna vlada za Slovenijo v Ljubljani je v kratkem času svojega delovanja ustanovila Poštno in brzojavno ravnateljstvo s sedežem v Ljubljani. To je bilo ob združitvi Države SHS s Kraljevino Srbijo podrejeno Ministrstvu za pošto in promet nove države in že leta 1919 je izšel odlok o ustanovitvi PTT muzeja v Beogradu za celo državo¹.

Vsi poštni uradi so dobili nalogo, da zbirajo gradivo in ga pošiljajo v Beograd. Poštna direkcija v Ljubljani je v ta namen ustanovila poseben oddelek. Z razglasi v poštних uradih so vabili tudi prebivalstvo, da naj prispevajo zgodovinske predmete za poštni muzej. V navodilih za zbiranje so poudarili, da se zgodovina jugoslovanske pošte pričinja s prevratom, zato morajo pokazati njene začetke na razvalinah Avstro-Ogrske, pri čemer bo viden prehod iz stare dobe v novo. Predvsem so zbirali stare pečate z nemškimi in slovenskimi napisi, ki so jih uporabljali še po prevratu, potem ko so nemško ime izdolbili. Zbirali so fotografije poštних poslopij ter notranjih prostorov poštних uradov, fotografije obmejnih poštних uradov in uradne napisne table, pečate vseh vrst, pečatne blazinice, poštne torbe in nabiralnike, omarice za sortiranje pisem, blagajne, slike za uvedbo slovenske pošte zaslužnih oseb ter tiskovine, predvsem telegrame in uradne dopise iz tujine, s

¹ Službeni list poštne in brzojavnega ravnateljstva v Ljubljani, 1920, letnik II., št. 37.

katerimi so želeli pokazati, da je bila naša nova poštna uprava priznana. Zanimive so bile tudi stare avstrijske poštne uniforme, ki so jim po prevratu zamenjali oznake. V posebni točki so omenjene poštne znamke in tudi vse druge vrednotnice.

Leta 1923 je izšel Pravilnik o muzeju Ministrstva pošte in telegrafa Kraljevine SHS, ki je predpisal, da se v statističnem odseku splošnega oddelka ministrstva osnuje Poštno telegrafski muzej v Beogradu z namenom, da se »potomcem ohrani jasno etnografsko in zgodovinsko sliko razvoja in kulturnega delovanja PTT ustanove v državi«. ² Med pomembne predmete, ki so jih zbirali, so sodile predvsem poštne znamke Kraljevine SHS. Podatkov o dejanskem delovanju muzeja ni.

Leta 1940 je bil izdan nov pravilnik, ki je predpisal vsem poštnim službam, da zberejo čim več gradiva za dopolnitev zbirk. ³ V njem je bil tudi člen, ki je strogo prepovedoval upravniku muzeja in ostalim uslužbencem ukvarjati se s filatelijo, posedovati lastne zbirke ter zbirati ali prodajati predmete za druge osebe.

Po drugi svetovni vojni se je v državi zamenjal družbeni red, vendar je bila pošta še naprej administrativno centralistično urejena. Tako je ponovno padla odločitev o muzeju PTT za celotno državo v Beogradu in pri Ministrstvu PTT je bil osnovan poseben referat za zbiranje in obdelovanje zgodovinskega gradiva. Temu so se uprli le na Hrvaškem in se odločili leta 1953 ustanoviti lasten poštni muzej. Med slovenskimi poštnimi uslužbenci je poziv o zbiranju gradiva naletel na gluha ušesa. Šele na vztrajno prigovarjanje ljubljanske direkcije, ki je poudarjala, da pomeni raziskovanje poštne zgodovine spoznavanje lastne gospodarske in kulturne zgodovine, in da so nas ostale republike pri tem prehiteli, se je začelo resno delo na tem področju. V službenem glasilu so uvedli rubriko Zgodovina PTT in v naslednjih letih zbrali precej gradiva in predmetov. Ti so bili v večji meri poslani v Beograd, kjer so leta 1958 odprli PTT muzej. Po pripovedovanju Ivanke Malovrh, nekdanje poštne upravnice iz Polhovega Gradca, pa je bilo v Sloveniji kar nekaj poštних uslužbencev, ki se s tem niso strinjali in so gradivo zadržali in hranili doma. Tudi Tehniški muzej Slovenije, ustanovljen leta 1951, je načrtoval ustanovitev oddelka PTT in je v ta namen zbral večje število eksponatov, vendar je bila politična volja drugačna. Preteči je moralo še veliko časa in le vztrajnim naporom nekaterih poštних uslužbencev in organizacij gre zasluga, da smo Slovenci dobili svoj poštni muzej.

Leta 1982 so predstavniki ZO PTT Slovenije, Filatelistične zveze Slovenije in Loškega muzeja Škofja Loka sestavili odbor, ki je pripravil program ustanovitve enote za proučevanje zgodovine in razvoja PTT dejavnosti na Slovenskem v Loškem muzeju, ki je bila ustanovljena 29. 10. 1982. Prvo leto muzej še ni imel kustosa za to področje, zato je delo po pogodbi opravljal zunanji sodelavec. Pri-

² PTT Vestnik, 1923, št. 16, str. 382.

³ PTT Vestnik, 1940, št. 23, str. 900.

pravili so program strokovnega dela, obrazce za evidentiranje gradiva, vprašalnike in obrazce za delo komisij ter evidenco podatkov. Uredili so pisarno za kustosa in depo. Z letom 1984 so za določen čas zaposlili kustosa Žarka Lazarevića. Še vedno pa ni bilo rešeno vprašanje razstavnih prostorov.

Zaradi prostorske in kadrovske stiske je prišlo do spremembe v organizaciji in dogovoru o ustanovitvi PTT muzeja v okviru Tehniškega muzeja Slovenije, ki je bil podpisan konec leta 1985. Loški muzej je Tehniškemu muzeju Slovenije predal vse do tedaj zbrano gradivo, ki je nato pridobil prostore v Strahlovem gradu v Škofji Loki.

Muzej je med letoma 1987 in 2007 vodila kustosinja dr. Ljudmila Bezljaj Krevel. Temeljni nalogi sta bili proučevanje in posredovanje zgodovinskega gradiva s področja PTT dejavnosti in filatelije javnosti v obliki razstav in pisanje o zgodovini te dejavnosti. Spomladi leta 1988 so bile za javnost odprte prve zbirke, ki so prikazovale zgodovino pošte do 1945, razvoj telekomunikacij in filatelijo ter občasne tematske razstave. Pedagoška dejavnost se je močno razširila z odprtjem Živinega kotička leta 2005. Barvit prostor, ki je bil ob selitvi muzeja v Polhov Gradec leta 2008 postavljen tudi na novi lokaciji, je še danes namenjen najmlajšim obiskovalcem.

Starološki grad v Škofji Loki.
Foto: Dokumentacija TMS.

Predstavitve poštne ura iz 19. stoletja na stalni razstavi v Muzeju pošte in telekomunikacij v Škofji Loki. Foto: Dokumentacija TMS.

Po delitvi Združenega PTT podjetja se je PTT muzej preimenoval v Muzej pošte in telekomunikacij, njegovi soustanovitelji (Tehniški muzej Slovenije, Pošta Slovenije in Telekom Slovenije) pa zagotavljajo sredstva za njegovo delovanje.

*Demonstracije na Hughesovem telegrafu z muzejskim sodelavcem Hotimirjem Seličem v uniformi poštnega mojstra iz 19. stoletja.
Foto: Dokumentacija TMS.*

Muzej pošte in telekomunikacij ima danes svoje prostore v Polhograjski graščini. Dvorec, ki se v virih omenja že v 14. stoletju, je skozi stoletja zamenjal več lastnikov. Najznamenitejši med njimi je bil grof Rihard Ursini Blagaj (1786–1858), ki je v prvi polovici 19. stoletja upravljal posestvo in se zavzemal za vsestranski razvoj Polhovega Gradca. Podpiral in pospeševal je razvoj kmetijstva in domače obrti, se ukvarjal z mineralogijo in botaniko ter bil velik zagovornik in mecen umetnosti. Poleg naštetega je bil izvoljen za prvega predsednika Društva kranjskega Deželnega muzeja, neposrednega predhodnika Slovenskega muzejskega društva.
Foto: Dragan Arrigler, dokumentacija TMS.

Pogoji za delovanje muzeja so po dvajsetih letih v Škofji Loki postali neprimerni. Prvotni načrti, da bi se muzejski prostori razširili na celoten starološki grad, so se izkazali za neuresničljive. Pripravljeni so bili načrti za selitev zbirke v Bistro, vendar zaradi dolgotrajnega denacionalizacijskega postopka niso bili izvedeni. V letu 2007 je stekla hitra akcija iskanja ustrežnejših prostorov.

Izbrana je bila graščina v Polhovem Gradcu, spomenik državnega pomena, ki je po obnovi v začetku devetdesetih let 20. stoletja potreboval stalno vsebino in je lahko ponudil muzeju možnost nadaljnega razvoja. Januarja leta 2008 je Vlada Republike Slovenije sprejela sklep o dodelitvi graščine v Polhovem Gradcu v upravljanje Tehniškemu muzeju Slovenije. Muzej pošte in telekomunikacij v Polhovem Gradcu je bil odprt 11. junija 2008.

Njegove temeljne naloge so evidentiranje, zbiranje, hranjenje, proučevanje, dokumentiranje, varovanje, konserviranje – restavriranje muzejskih eksponatov s področja zgodovine pošte in telekomunikacij. V muzeju kustosi skrbijo za posredovanje gradiva in informacij o zgodovini pošte in telekomunikacij v obliki razstav, člankov in drugih objav. Ukvarjajo se s promocijo in popularizacijo muzejskih vsebin ter s pedagoškimi in andragošskimi izobraževalnimi programi širijo zavest o pomenu tega dela tehniške dediščine v širši javnosti.

Ob odprtju Muzeja pošte in telekomunikacij v Polhovem Gradcu leta 2008 sta izšla telefonska kartica za 25 impulzov Telekoma Slovenije in priložnostni poštni žig Pošte Slovenije. Foto: Dokumentacija TMS.

Obiskovalcem sta na ogled dve razstavi z naslovoma *Zgodovina pošte in (Tele)komunikacije včeraj, danes, jutri!* ter občasne razstave. V živinem kotičku otroci s pomočjo iger in delavnic spoznavajo zgodovino pošte in telekomunikacij. Predmeti iz zbirke Muzeja pošte in telekomunikacij so na ogled tudi v odprtih depojih državnih muzejev v Pivki. Tiste, ki niso na ogled javnosti, hranijo v depojih prostorih v Polhograjski graščini in v depoju v Kočevju.

Otroška delavnica izdelave poštne roga, ki jo izvajajo od leta 2002, je še danes najbolj priljubljena delavnica Muzeja pošte in telekomunikacij. Prvi rog so izdelali na počitniški delavnici v Škofji Loki. V Polhovem Gradcu so jih med leti 2008 in 2023 naredili že skoraj petnajst tisoč.
Foto: Dokumentacija TMS.

Na stalni razstavi z naslovom *Zgodovina pošte* je prikazan razvoj poštne dejavnosti od prazgodovine do danes. V štirih sobah so razstavljene makete poštних vozov, rekonstrukcije poštних uradov, uniforme poštarjev iz različnih obdobij ter različna poštna prevozna sredstva. Poleg naštetega si lahko ogledate odlomke filmov na temo pošte in animirani film z naslovom *Čigavo je pismo*. Poseben del je namenjen predstavitvi idejnega očeta poštne znamke Lovrenca Koširja in razstavljanju filatelistične zbirke.

Muzej pošte in telekomunikacij hrani gradivo s področja filatelije, ki obsega bogato zbirko rednih in priložnostnih poštних znamk, poštних celin ter ovitkov

Za krajane Polhovega Gradca je imela preselitev muzeja prav poseben pomen, saj se je v njihov kraj vrnil poštni rog. Ta je bil nekoč last družine Tomšič iz Polhovega Gradca, ki je imela od leta 1869 zakupljeno pošto v Polhovem Gradcu.
Foto: Nada Žgank, Domen Pal, dokumentacija TMS.

Razstava Zgodovina pošte v Muzeju pošte in telekomunikacij prikazuje poštni urad iz 19. stoletja ter pisalni kotiček, v katerem lahko obiskovalci napišejo pismo z različnimi pisali. Foto: Ajda Kozjek, dokumentacija TMS.

prvega dne iz različnih obdobij. Pridobivamo ga sistematično vse od leta 1984. Tako hranimo tudi gradivo, ki ga je med letoma 1984 in 1991 izdalo podjetje Jugomarka, od osamosvojitve pa nam Pošta Slovenije redno zagotavlja izdano filatelistično gradivo. Med filatelističnim gradivom zaseda posebno mesto zbirka znamk verigarji, izdanih po razpadu Avstro-Ogrske, ki predstavljajo prve slovenske poštne znamke. V njej so med drugim različni poskusni odtisi, priprave za tisk in pole znamk. Leta 2022 je muzej s pomočjo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in Pošte Slovenije pridobili osnutke, skice in pripadajoče dokumente za prve poštne znamke za slovensko Primorje in Istro avtorja Miroslava Oražma iz leta 1945. Zbirka je edinstvena in predstavlja neprecenljivo vrednost za slovensko zgodovino.

Poštne znamke spadajo med bolj občutljivo muzejsko gradivo, ki ga hrani muzej v posebnih albumih in mapah ter razstavljeno v prilagojenih razstavnih vitrinah. Obiskovalcem je v muzeju na ogled manjši del zbirke, ki obsega predstavitev prvih slovenskih znamk verigarjev ter znamke s pretiski ob koroškem plebiscitu leta 1920. Razstavljene so tudi vse faze nastanka znamke, od osnutka do končne realizacije, ki jo je dan po razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije, 26. 6. 1991, izdalo Sestavljeno PTT podjetje Slovenije.

Avtor prvih slovenskih poštних znamk (imenovanih Verigarji) je bil Ivan Vavpotič.

Prva poštna znamka v samostojni Sloveniji oblikovalca Grega Košaka, ki jo je tiskarna Delo natisnila v nakladi dva milijona izvodov. Oblikovalec je za motiv izbral osnutek slovenskega parlamenta arhitekta Jožeta Plečnika. Mednarodno priznana poštna znamko lahko izda le uradno priznana država, članica Svetovne poštne zveze, kar pa Slovenija takrat še ni bila. Uporaba teh znamk je bila zato prepovedana do 8. oktobra 1991, ko so jih ponovno dali v promet.
Foto: Matjaž Šmalc, dokumentacija TMS.

Na razstavi *(Tele)komunikacije včeraj, danes, jutri!* si obiskovalci lahko ogledajo telefonske aparate iz različnih obdobij, od induktorskih do avtomatskih, Morsejev in Hughesov telegraf, teleprinterje, ročne telefonske centrale ter druge naprave za pošiljanje sporočil na daljavo. Na razstavi lahko preizkusijo delovanje ročne in avtomatske telefonske centrale, posebna vitrina je namenjena telefonskim aparatom tovarne Iskra. Na stalni razstavi je predstavljen tudi razvoj mobilne telefonije na Slovenskem.

*Avtomatska koračna telefonska centrala tipa Strowger, prva tovrstna centrala v tedanji Jugoslaviji, je od leta 1927 delovala na glavni pošti v Ljubljani. Preden so jo leta 1981 vzeli iz obratovanja in podarili muzeju, je povezovala 2.000 uporabnikov. Centrala še vedno deluje po zaslugi Stanislava Tuška, upokojenega uslužbenca Telekom Slovenije, ki zanjo skrbi že več kot 30 let.
Foto: Blaž Zupančič, dokumentacija TMS.*

Številni pedagoški in andragoški programi in razstave, ki so zasnovane po sodobnih muzejskih načelih, vsako leto privabijo več obiskovalcev. V muzeju je poskrbljeno, da so muzejske vsebine dostopne ranljivim skupinam. Tako je bila leta 2015 zasnovana muzejska pot po stalni razstavi *Dotakni se!*, ki je prilagojena slepim in slabovidnim obiskovalcem. Muzej se zaveda pomena sodelovanja z lokalno skupnostjo ter mreženja med sorodnimi muzejskimi institucijami, tako v domačem kot mednarodnem prostoru. Naloga sodobnega muzeja je, da s svojimi razstavami obiskovalce nagovarja, jih spodbuja k dialogu in izmenjavi mnenj. Še posebej na področju uporabe sodobnih telekomunikacij lahko muzej odigra pomembno vlogo pri odpiranju perečih družbenih vprašanj, ki naslavljajo vse generacije.

Viri in literatura:

- Arhiv Tehniškega muzeja Slovenije
- Ljudmila Bezljaj Krevel, Muzej pošte in telekomunikacij, Poštni razgledi, september 2000
- PTT Vestnik, 1923, št. 16
- PTT Vestnik, 1940, št. 23
- Službeni list poštne in brzojavnega ravnateljstva v Ljubljani, 1920, letnik II., št. 37.

Estera Cerar
muzejska svetnica
in
Ajda Kozjek
višja kustosinja
Tehniški muzej Slovenije

Ob 30-letnici Muzeja pošte in telekomunikacij leta 2015 je Pošta Slovenije izdala razglednično dopisnico z žigom prvega dne.

KATALOG KATALOG mednarodne filatelistične razstave mednarodne filatelističke izložbe

ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN/I SRBIJE

Škofja Loka, 21. 3.–6. 4. 2025

Izdajatelj: / Izdavač: Filatelistična zveza Slovenije
Za izdajatelja: / Za izdavača: Bojan Bračič

Glavni urednik: / Glavni urednik: Gregor Cerkenik
Člani uredništva: / Članovi redakcije: Igor Pirc, Alojz Tomc, Srečko Beričič, Janez Cerkenik, Aleksandar Gatalica

Lektoriranje: / Lektorisanje: Jana Ozimek, Aleksandar Gatalica
Oblikovanje in prelom: / Dizajn i prelom: Alojz Tomc

Tisk: / Štampa: ARTisk - Rožman Aleksander s.p., Dobova
Naklada: / Tiraž: 120 izvodov / 120 primeraka
Leto: / Godina: 2025

Za vsebino člankov odgovarjajo avtorji. Autori su odgovorni za sadržaj članaka.

Katalog v PDF obliki
je na voljo na spletni strani
Filatelistične zveze Slovenije.
Obiščite <https://fzs.si/>
ali skenirajte QR kodo.

Katalog u PDF formatu
dostupan je na sajtu
Filatelističkog saveza Slovenije.
Posetite <https://fzs.si/>
ili skenirajte QR kod.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

656.835.9(497.4+497.11)(083.824)

ZNAMKA, marka Slovenije in, i Srbije : katalog mednarodne filatelistične razstave = katalog mednarodne filatelističke izložbe : Galerija Franceta Miheliča, Kašča, Škofja Loka, 21. 3. - 6. 4. 2025 / [glavni urednik Gregor Cerkenik ; fotografi Andrej Tarfila ... et al.]. - Ljubljana : Filatelistična zveza Slovenije, 2025

ISBN 978-961-94002-2-7
COBISS.SI-ID 228436483

Obvezno pojasnilo o uporabi avtorskih grafičnih podlag

Na obeh osebnih priložnostnih poštah Pošte Slovenije, nominale »A« in nominale »B« je uporabljen portret jezikoslovca Vuka Stefanovića Karadžića, avtorsko delo srbskega akademskega slikarja Aksentija Marodića (1838–1909) iz leta 1863. Portret, olje na platnu, hrani Vukov in Dositejev muzej, v okviru Narodnega muzeja Srbije v Beogradu. Motiv je uporabljen z dovoljenjem muzeja. Za Jerneja Kopitarja je uporabljen portret, ki je avtorsko delo Borisa Kublja, inž. grad. iz Vodice, nastal leta 2013 na osnovi pričevanj Kopitarjeve pranečakinje. Original hrani Občina Vodice. Ozadje na osebni priložnostni pošti znamki nominale »A« je fotografija glavne dvorane Nacionalne knjižnice Avstrije na Dunaju (nekdanja dunajske cesarske dvorne knjižnice), v Hofburgu. Fotografija je s soglasjem knjižnice (z navedbo, da je dana v javno uporabo in ne potrebuje posebnega avtorskega dovoljenja) uporabljena z njihove uradne spletne strani na Internetu: <https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10BD7589>. Ozadje na osebni priložnostni pošti znamki nominale »B« je prosto dostopen zemljevid Evrope iz leta 1813 na Wikimedii (datoteka: Europa 1813.jpg). Znamka, poleg portretov obeh jezikoslovcev, prikazuje tudi fotografijo rojstne hiše Kopitarja v Repnjah pri Vodici, Republika Slovenija, EU (uporabljena avtorska fotografija, s soglasjem sedanjega lastnika objekta, ga. Andreje Skubic) in fotografijo rojstne hiše Karadžića v Tršiču pri Loznici, Republika Srbija (danes memorijalni muzej v okviru Zadužbine Nemanjića, Srbija), ki je avtorsko delo lokalnega fotografa Nenada Nedomački-ja in je last TOG – Tutističke organizacije grada Loznice, ki nam je dovolila objavo. Sedanja spominska hiša Vuka Stefanovića Karadžića v Tršiču je bila leta 2001 kot dvodelna brunarica zgrajena na mestu prvotne hiše družine Karadžić, v Etno-kompleksu Tršić. Avtor in oblikovalec celostne grafične podobe (CGP) obeh poštah je Gregor Cerkenik. Napis na znamkah: „Mesec Republike Srbije v Republiki Sloveniji 2025“, s katerim je soglašal tudi Sektor za širitve in jugovzhodno Evropo pri Direktoratu za politične zadeve MZERS, je vsakoletni slogan prireditve Veleposlaništva Republike Srbije v Republiki Sloveniji, letos organizirane že četrty, ki tokrat vključuje devet različnih dogodkov v Republiki Sloveniji.

Na ilustrirani dopisnici je uporabljen portret Jerneja Kopitarja po risbi, ki jo je v 2. polovici 20. stoletja narisal akademski slikar in ilustrator Savo Sovrè (1928–2008). Risba je uporabljena s soglasjem njegovih hčera: Svetlane, Claudije in Jelene Svetlane Sovrè iz Ljubljane. Za motiv Vuka Stefanovića Karadžića je uporabljen njegov portret: črno-bela risba z avtorja bankovca Narodne banke Jugoslavije v Beogradu (ZINKB), na reversu katerega sta motiva cerkve samostana Tronoša, v vasi Korenita pri Tršiču (leta 1797 je v samostanu Vuk obiskoval šolo) in rojstne hiše Karadžića v Tršiču pri Loznici, apoen z oznako: AB 6834009, nominale 10.000 jugoslovanskih dinarjev iz leta 1993. Javna objava v katalogu numizmatičnih bankovcev na spletni strani: <https://colnect.com> in na spletni strani Portala Kamra: www.kamra.si (objava multimedijskega elementa v slovenski digitalni zbirki Kamra; objavila Knjižnica Pavla Golie v Trebnjem; uporaba z avtorskim soglasjem).

Tudi na priložnostni pisemski ovojnici je uporabljen motiv glavne dvorane nekdanje cesarske Dvorne knjižnice na Dunaju, s fotografije, ki je last Nacionalne knjižnice Avstrije na Dunaju (več na: www.onb.ac.at) in je prav tako objavljena z njihovim privoljenjem, z dodatno navedbo, da je dana v prosto uporabo in ne potrebuje posebnega avtorskega dovoljenja.

Gregor Cerkenik
Filatelistično društvo Lovro Košir, Škofja Loka

Z razstavo **ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN/I SRBIJE** obeležujemo promocijo kulture in gospodarstva Republike Srbije v Republiki Sloveniji ter njuno medsebojno sodelovanje in povezanost.

Rezultat sodelovanja je tudi skupna izdaja priložnostne poštne znamke ob 180. obletnici rojstva skladatelja Davorina Jenka (1835–1914), ko sta pošti obeh držav leta 2015 izdali znamko z enakim motivom.

Izložbom **ZNAMKA/MARKA SLOVENIJE IN/I SRBIJE** obeležavamo promociju kulture i privrede Republike Srbije u Republici Sloveniji i njihovu međusobnu saradnju i povezanost.

Saradnja je rezultirala i zajedničkim izdavanjem prigodne poštanske marke povodom 180. godišnjice rođenja kompozitora Davorina Jenka (1835–1914), kada su pošte obe zemlje izdale marku sa istim motivom 2015. godine.